

Національний університет «Запорізька політехніка»
Факультет соціальних наук
Кафедра журналістики

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи магістра

на тему «Спецпроект журналу «Військо України» «Історії українських воїнів»: особливості контенту і структури, жанрова специфіка»

Виконав: студент II курсу, групи СН-312м
Спеціальності 061 «Журналістика»
(шифр і назва спеціальності)

Малюцький Віктор Олексійович
(прізвище та ініціали)

Керівник: д.ф.н., проф. Погребна В.Л.
(прізвище та ініціали)

Рецензент: к.н.соц.ком., проф. Березенко В.В.
(прізвище та ініціали)

Запоріжжя – 2023 р.

НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Факультет соціальних наук
Кафедра журналістики
Освітній ступінь магістр
Спеціальність: 061 «Журналістика»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри _____
Григорук 29
 « 07 » 04 2023 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу магістра студента групи СН-312м
Малюцького Віктора Олексійовича
 (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Спецпроект журналу «Військо України» «Історії українських воїнів»: особливості контенту і структури, жанрова специфіка»
 керівник роботи д.ф.н., проф. Погребна В.Л.
 (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
 затверджені наказом Національного університету «Запорізька політехніка» від « 30 » 08 2023 року № 321
2. Строк подання студентом роботи 10. 11. 2023
3. Вихідні дані для роботи: праці таких науковців, як О. Богуславський, О. Гапеева, С. Горевалов, Н. Зикун, Г. Кривошея, А. Наурузов, Н. Підмогильна, Р. Поронюк, М. Праута, С. Сегеда та ін.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить розробити):
 1. Феномен публіцистики воєнного часу. Проблемно-теоретичні вектори її дослідження.
 - 1.1 Особливості визначення понять «воєнний» та «військовий» в публіцистиці
 - 1.2 Специфічні риси військової публіцистики.
 2. Особливості структури і контенту спецпроекту журналу «Військо України» «Історії українських воїнів»
 - 2.1 Специфіка назв, концепції, структури збірок спецпроекту
 - 2.2 Принципи формування вербального та візуального контенту
 3. Жанрово-тематичні пріоритети проекту «Історії українських воїнів»
 - 3.1 Особливості репрезентації образів військових
 - 3.2 Синтез жанрових різновидів у публікаціях про українських захисників.

5. Перелік графічного матеріалу: _____

6. Консультування розділів роботи

Розділ	Консультант	Завдання видав		Завдання прийняв	
		підпис	Дата	підпис	дата
Вступ	Погребна В.Л.		27.12.22		27.12.22
I	Погребна В.Л.		10.03.23		10.03.23
II	Погребна В.Л.		10.05.23		10.05.23
III	Погребна В.Л.		07.06.23		07.06.23
Висновки	Погребна В.Л.		17.10.23		17.10.23

7. Дата видачі завдання: «12» вересня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітки
1	Збір та систематизація матеріалу	вересень 2022	
2	Аналіз журналістикознавчого матеріалу	жовтень 2022	
3	Написання вступу	грудень 2022	
4	Написання розділу 1	березень 2023	
5	Написання розділу 2	травень 2023	
6	Написання розділу 3	липень 2023	
7	Написання висновків	жовтень 2023	
8	Оформлення роботи	листопад 2023	
9	Захист роботи	грудень 2023	

Студент

(підпис)

Малюцький В.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Погребна В.Л.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ФЕНОМЕН ПУБЛІЦИСТИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ. ПРОБЛЕМНО-ТЕОРЕТИЧНІ ВЕКТОРИ ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	13
1.1 Особливості визначення понять «воєнний» та «військовий» в публіцистиці.....	13
1.2 Специфічні риси військової публіцистики.....	17
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ І КОНТЕНТУ СПЕЦПРОЕКТУ ЖУРНАЛУ «ВІЙСЬКО УКРАЇНИ» «ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВОЇНІВ».....	23
2.1 Специфіка назв, концепції, структури збірок спецпроєкту.....	23
2.2 Принципи формування вербального та візуального контенту.....	28
РОЗДІЛ 3. ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ ПРОЄКТУ «ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВОЇНІВ».....	35
3.1 Особливості репрезентації образів військових.....	35
3.2 Синтез жанрових різновидів у публікаціях про українських захисників.....	39
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

РЕФЕРАТ

Текст кваліфікаційної роботи магістра «Спецпроект журналу «Військо України» «Історії українських воїнів»: особливості контенту і структури, жанрова специфіка» становить 75 сторінок. Для виконання дослідження опрацьовано 93 джерела.

Предмет дослідження – особливості контенту, структури збірок спецпроекту «Історії українських воїнів», жанрова специфіка матеріалів.

Об'єкт дослідження – публіцистичні збірки спецпроекту «Історії українських воїнів» журналу «Військо України»: «Побратими» (2016), «Відчайдухи» (2016), «Наші» (2017), «Пророцтво Жанни» (2018), «Бойправи» (2018).

Мета роботи: окреслити особливості контенту і структури збірок спецпроекту «Історії українських воїнів», жанрову політику авторів матеріалів.

Відповідно до поставленої мети були висунуті такі **завдання:**

- розглянути феномен публіцистики воєнного часу, проблемно-теоретичні вектори її дослідження;
- окреслити особливості визначення понять «воєнний» та «військовий» в публіцистиці;
- визначити специфічні риси військової публіцистики;
- виявити особливості назв, концепції, структури збірок спецпроекту журналу «Військо України» «Історії українських воїнів»;
- окреслити принципи формування вербального та візуального контенту;
- з'ясувати особливості репрезентації образів військових;

- проаналізувати жанрові пріоритети проекту «Історії українських воїнів», особливості синтезу жанрових різновидів у публікаціях про українських захисників.

Методологічну й теоретичну основу роботи становлять праці таких учених, як О. Богуславський, О. Гапеева, С. Горевалов, Н. Зикун, Г. Кривошея, А. Наурузов, Н. Підмогильна, Р. Поронюк, М. Праута, С. Сегеда О.В. та ін.

Методи дослідження: аналізу і синтезу, проблемно-тематичний та порівняльний аналіз, спостереження, описово-аналітичний.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що була зроблена одна з перших спроб окреслення особливостей контенту, структури, жанрової специфіки спецпроекту журналу «Військо України» «Історії українських воїнів».

Сфера застосування. Матеріали дослідження можуть бути використані під час подальших наукових розробок, при підготовці лекційних та практичних занять з курсів «Газетно-журнальне виробництво (контент, продукт, промоція)», «Сучасна українська публіцистика», «Теорія та методика журналістської творчості», при написанні курсових та дипломних робіт студентів.

**ВІЙСЬКОВА ПУБЛІЦИСТИКА, ПРОБЛЕМА, ТЕМА, КОНТЕНТ,
ЖАНР, РЕПОРТАЖ, ІНТЕРВ'Ю, КОМЕНТАР, ЖИТТЄВА ІСТОРІЯ,
НАРИС**

ВСТУП

«Військо України» – журнал, який розпочав своє існування у 1992 році, а з 1994 до 2018 року був офіційним Центральним друкованим органом Міністерства оборони України. 19 грудня 2018 року вийшов останній номер журналу, видання припинило діяльність, а найкращі журналісти перейшли до редакції новоствореного інтернет-ЗМІ «АрміяInform». Матеріали «Війська України» були призначені для цивільних і військових фахівців у галузі військового будівництва, оборонної політики та політики безпеки, журналістів, викладачів і студентів профільних вузів та факультетів, а також для всіх, хто цікавиться станом і напрямками розвитку оборонної політики України.

З 2016 року редакторський колектив журналу «Військо України» запустив унікальний спецпроект «Історії українських воїнів». Вийшло п'ять книг публіцистичних матеріалів про українських воїнів, кращих синів і доньок України, які боронять нашу землю від загарбників. Це книги: «Побратими» (2016), «Відчайдухи» (2016), «Наші» (2017), «Пророцтво Жанни» (2018), «Бойправи» (2018).

Питанням, пов'язаним з особливостями функціонування військових інформаційно-медійних структур, розвитком військової періодики, присвячені наукові роботи таких науковців, як О. Богуславський [31], О. Гапеева [25], С. Горевалов [30-33], Н. Зикун [32; 33], Г. Кривошея [53], А. Наурузов [66], Н. Підмогильна [66], Р. Поронюк [25], М. Праута [71; 72], С. Сегеда [78] та ін. Ці журналістикознавці у своїх працях вивчають витоки української військової преси, окреслюють вплив публікацій на формування національної свідомості, розглядають особливості реформування військових засобів масової інформації Збройних Сил України.

Наприклад, С. І. Горевалов, Н. І. Зикун у статтях «Військові ЗМК в

інформаційному просторі України: завдання й перспективи розвитку», «Військові ЗМК України на зламі століть: проблеми й завдання (євроінтеграційний процес)» [32; 33] розглядають особливості розвитку української військової періодики.

Н. Підмогильна, А. Наурузов у статті «Українська військова преса: відповідність часу» також роблять акцент на зміні парадигми військових видань. Автори цієї розвідки зазначають: «Закономірно, що з 2014 р. в Україні надзвичайно затребуваними є матеріали та видання, зміст яких пов'язаний із військовим конфліктом на Сході України. У ході антитерористичної операції (АТО), яку в 2018 р. було перейменовано на Операцію об'єднаних сил (ООС), загинули сотні українців, відтак, всі події, що відбуваються на Сході України, новини із зони АТО/ООС не просто цікавлять, а дуже гостро й активно сприймаються усім населенням України» [66, с. 62].

Проблему важливості формування позитивного іміджу воїна-захисника у військових виданнях розглядають Ю. Кіндзерська [46] та В. Посмітна [70].

Жанри у сучасній журналістиці знаходяться у динаміці, постійно змінюються, це знайшло відображення і у військовій публіцистиці. Процеси дифузії, трансформації, синкретизму жанрів розглядаються такими науковцями, як В. Буряк [9], М. Василенко [12-15], О. Голік [27; 28], І. Михайлин [58], С. Шебеліст [89] та ін. Нас зацікавила стаття Н.В. Букіної «Воєнний репортаж у сучасних медіа» [7], в якій авторка виявляє жанрові особливості сучасного воєнного репортажу.

Загалом відчувається брак наукових досліджень, присвячених розгляду особливостей функціонування сучасної військової публіцистики України. Її змістовий та жанровий дискурс потребує вивчення та узагальнення, зокрема, потребують осмислення структури і контенту спецпроекту журналу «Військо

України» «Історії українських воїнів». Цим і визначається **актуальність нашої роботи.**

Предмет дослідження – особливості контенту, структури збірок спецпроєкту «Історії українських воїнів», жанрова специфіка матеріалів.

Об’єкт дослідження – публіцистичні збірки спецпроєкту «Історії українських воїнів» журналу «Військо України» : «Побратими» (2016), «Відчайдухи» (2016), «Наші» (2017), «Пророцтво Жанни» (2018), «Бойправи» (2018).

Мета роботи: окреслити особливості контенту і структури збірок спецпроєкту «Історії українських воїнів», жанрову політику авторів матеріалів.

Відповідно до поставленої мети були висунуті такі **завдання:**

- розглянути феномен публіцистики воєнного часу, проблемно-теоретичні вектори її дослідження;
- окреслити особливості визначення понять «воєнний» та «військовий» в публіцистиці;
- визначити специфічні риси військової публіцистики;
- виявити особливості назв, концепції, структури збірок спецпроєкту журналу «Військо України» «Історії українських воїнів»;
- окреслити принципи формування вербального та візуального контенту;
- з’ясувати особливості репрезентації образів військових;
- проаналізувати жанрові пріоритети проєкту «Історії українських воїнів», особливості синтезу жанрових різновидів у публікаціях про українських захисників.

Методологічну й теоретичну основу роботи становлять праці таких учених, як О. Богуславський [31], О. Гапеева [25], С. Горевалов [30-33], Н.

Зикун [32; 33], Г. Кривошея [53], А. Наурузов [66], Н. Підмогильна [66], Р. Поронюк [25], М. Праута [71; 72], С. Сегеда [78] та ін.

Методи дослідження: аналізу і синтезу, проблемно-тематичний та порівняльний аналіз, спостереження, описово-аналітичний.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що була зроблена одна з перших спроб окреслення особливостей контенту, структури, жанрової специфіки збірок «Побратими» (2016), «Відчайдухи» (2016), «Наші» (2017), «Пророцтво Жанни» (2018), «Бойправи» (2018) спецпроєкту журналу «Військо України» «Історії українських воїнів».

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що в ній синтезовано здобутки попередніх досліджень щодо особливостей контенту, жанрового дискурсу сучасної військової публіцистики.

Практичне значення. Матеріали дослідження можуть бути використані під час подальших наукових розробок, при підготовці лекційних та практичних занять з курсів «Газетно-журнальне виробництво (контент, продукт, промоція)», «Сучасна українська публіцистика», «Теорія та методика журналістської творчості», при написанні курсових та дипломних робіт студентів.

Основні положення й результати роботи доповідалися й обговорювалися на трьох конференціях:

Малюцький Віктор, Погребна Вікторія Жанрова специфіка спецпроєкту «Історії українських воїнів». *V міжвузівська наукова конференція «Медіакартини світу: формування особистості під впливом медіа», 11 травня 2023 року.* Запоріжжя : Бердянський державний педагогічний університет, 2023.

Малюцький В.О., Погребна В.Л. Особливості контенту спецпроєкту «Історії українських воїнів». *Науково-практична конференція викладачів, науковців, молодих учених, аспірантів та студентів НУ «Запорізька*

політехніка» *«Тиждень науки-2023»*, 24–28 квітня 2023 року. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023.

Малюцький В.О. Специфіка концепції, структури збірок спецпроекту «Історії українських воїнів». *Всеукраїнська наукова конференція «Запорізькі філологічні читання», 16-17 листопада 2023 р.* Запоріжжя : ЗНУ, 2023.

За темою дослідження було опубліковано:

Малюцький, В.О., Погребна, В.Л. Особливості контенту спецпроекту «Історії українських воїнів». *Тиждень науки-2023. Факультет соціальних наук. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 24-28 квітня 2023 р.* Редкол. : В. Шаломєєв (відпов. ред.). Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 180-182.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У вступі виявляється ступінь вивченості заявленої теми, окреслюються мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження, його наукова новизна, теоретичне та практичне значення, називаються методи дослідження.

У першому розділі розглядаються проблемно-теоретичні вектори дослідження публіцистики воєнного часу. У першому підрозділі цього розділу окреслюються особливості вживання понять «воєнний» та «військовий» в публіцистиці, у другому – визначаються специфічні риси військової публіцистики.

У другому розділі висвітлюються особливості структури і контенту спецпроекту «Історії українських воїнів». Перший підрозділ цього розділу присвячено виявленню особливостей назв, концепції, побудови збірок спецпроекту журналу «Військо України» «Історії українських воїнів»; у другому підрозділі другого розділу окреслюються принципи формування вербального та візуального контенту.

Третій розділ присвячено виявленню жанрово-тематичних пріоритетів названого проєкту. У першому підрозділі цього розділу з'ясовуються особливості репрезентації образів військових; в другому – аналізуються жанрові пріоритети проєкту, особливості синтезу жанрових різновидів у публікаціях про українських захисників.

У висновках підводяться підсумки дослідження.

Текст магістерської роботи становить 75 сторінок. Для виконання роботи опрацьовано 93 джерела.

РОЗДІЛ 1. ФЕНОМЕН ПУБЛІЦИСТИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ. ПРОБЛЕМНО-ТЕОРЕТИЧНІ ВЕКТОРИ ЇЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Особливості визначення понять «воєнний» та «військовий» в публіцистиці

У «Словнику української мови: в 11 томах» (1970–1980) дається наступне тлумачення понять воєнний та військовий: «Воєнний, а, е. Стос. до війни, пов'язаний з нею» [19, с. 724]; «Військовий 1. Стос. до війська... 2. Прийнятий, установлений у війську, в армії» [18, с. 670].

Таким чином, слово «воєнний» стосується війни (воєнний конфлікт, стан, напад, період, час, злочин; воєнна авантюра, ситуація, доктрина, політика, боротьба, загроза, небезпека, підтримка, провокація; воєнні приготування, роки, дії, злочини, події, інтереси), а слово «військовий» має стосунок до війська (військовий кореспондент, дух, бюджет, обов'язок, оркестр, госпіталь, радник, квиток; військова служба, підготовка, людина, перевага, медицина, організація, академія; військове спорядження, училище, співробітництво; військові, можливості, тренування, заходи тощо).

В'ячеслав Васильченко у статті «Військовий і воєнний в українській мові» так пояснює межі цих понять: «Військовий – це «той, що стосується війська; прийнятий, установлений у війську, в армії» («військова операція» – операція, проведена військом). Також «військовим» (а не «воєнним») називають військовослужбовця. Слово ж воєнний має значення «той, що стосується до війни, пов'язаний з нею» («воєнна» операція – операція, що здійснюється у період війни). Як видно, перше поняття не має часового виміру: військо потрібне кожній країні (недавня, довоєнна Україна – яскравий приклад)» [16].

На сайті «Мова – ДНК нації» (освітній проєкт для тих, хто хоче вдосконалити свої знання української мови) зазначається, що «можливе паралельне вживання «військовий» і «воєнний» з такими словами: блок, союз, суд, трибунал, диктатура, допомога, історія, машина, наука, промисловість, стратегія, тактика, теорія, зіткнення, мистецтво, витрати, потреби, умови, цілі» [23].

Окрім цих понять, ми часто будемо оперувати поняттям «військовослужбовець». В «Енциклопедії Сучасної України» дається наступне визначення слова «військовослужбовець»: «... громадянин, який проходить військову службу у збройних силах або інших військових формуваннях, створених відповідно до законодавства» [24].

У сучасному журналістикознавстві межі понять «воєнний» і «військовий» чітко розмежовані. Наприклад, М.В. Праута, автор статті «Специфіка Youtube-проєкту Центральної телерадіостудії Міністерства оборони України на початку активної фази російсько-української війни» оперує поняттями : військове телебачення, військові джерела, військові ЗМІ, військові журналісти, військовий аналітик, військові кореспонденти, військові телевізійники, військовослужбовці, військове командування [71].

Тексти про військових мають великий вплив не тільки на самих військових, ветеранів, волонтерів, а і на звичайних пересічних громадян, які вважають війну з Росією головною проблемою сьогодення. Ганна Скоріна у статті «Книжки, написані військовими про війну, життя і любов» дає перелік книг, які вийшли в Україні, починаючи з 2014 року. Це 269 книг і письменників, і військових-журналістів, і пресофіцерів, і офіцерів оперативного резерву, і військових капеланів. Книги, які були видані за життя авторів, а також помертню. Авторка матеріалу зазначає: «Багато письменників стали до лав ЗСУ після 24 лютого 2022 року, до цього перебуваючи у статусі цивільного. А також

волонтери, журналісти, науковці. Про російсько-українську війну від 2014 року написано близько однієї тисячі книг. Серед жанрової палітри це не просто щоденникові записи чи художні твори, це ще й комікси, містика, фантастика, дитячі книги, поезія, мелодрами, бойовики» [80]. Більша частина цих книг – публіцистичні.

З 2014 р. в Україні надзвичайно затребуваними стали матеріали та видання, присвячені військовому конфлікту на Сході України. Військова публіцистика швидко розвивається і в сучасних умовах, коли наша країна переживає страшні часи повномасштабної війни, яку розпочала Росія. Її можна розглядати як окремий напрямок публіцистики. Серед публіцистичного доробку, присвяченого воєнним подіям останнього часу, багато цікавих та якісних матеріалів. Згадаємо деякі з них.

Автор книги «Не бійсь. Не зраджуй. Не мовчи» Олег Романчук у 2022 році став лауреатом премії імені В'ячеслава Чорновола. У повідомленні пресслужби Міністерства культури та інформаційної політики України зазначається: «Комітет із премії імені В'ячеслава Чорновола визначив лауреата 2022 року. Ним став відомий український публіцист, доцент кафедри української преси Львівського національного університету імені Івана Франка, засновник і багаторічний шеф-редактор журналу «Універсум» Олег Романчук. Премію присуджено за книгу публіцистики воєнного часу «Не бійсь. Не зраджуй. Не мовчи» [77]. Члени комітету відзначили публіцистичну майстерність автора, який створив насправді унікальний доробок у галузі сучасної української публіцистики» [75].

Книгу присвячено трагічній сторінці української історії – гібридній війні, яку Росія вела проти України на протязі 2014-2022 рр., автор висвітлює причини наших перемог і поразок як на фронті, так і в тилу, багато говорить про інформаційну війну, яку веде супротивник.

Книга побачила світ завдяки проєкту журналу «Універсум». На його сторінках було розміщено рецензію, в якій зазначалось: «Автор наголошує, що війна за історичну пам'ять між Московією та Україною ніколи не припинялась, що ворожа пропаганда століттями працює, аби тримати під контролем наші культурні, територіальні, економічні кордони, що доба гібридних та інформаційних воєн породжує гібридний стан суспільства: обиватель не усвідомлює, що країну чекають нелегкі часи, важкі випробування, що війна України з Московією триватиме доти, доки на мапі світу існуватиме етнічна антисистема з брутально привласненою історією Київської Русі» [63].

Воєнна кореспондентка і репортажистка Євгенія Подобна у 2020 р. стала лауреаткою Шевченківської премії у номінації «Публіцистика, журналістика» з книгою «Дівчата зрізають коси». Видання було здійснено коштом Українського інституту національної пам'яті (Київ: Люта справа, 2018) [68]. У книзі зібрані спогади 25 жінок, які брали участь в російсько-українській війні у складі ЗСУ та добровольчих підрозділів у 2014-2018 роках. Йдеться про бойові дії на Луганщині та Донеччині, про звільнення українських міст та сіл від окупантів. Автори спогадів розповідають про своїх побратимів, місцевих мешканців, воєнний побут, а також розмірковують про роль та місце жінки в українському війську в різні періоди війни. Матеріали супроводжуються фотографіями із зони бойових дій.

Авторка є очевидицею й хронікеркою подій. З 2015 року як воєнна кореспондентка об'їхала майже усю лінію фронту від Станиці Луганської до Маріуполя. Вона сама називає свою письменницьку діяльність «журналістикою під книжковою обкладинкою» [37].

У 2022 р. у видавництві «Фоліо» вийшла друком книга Євгенії Подобної та Дар'ї Бури «Лютий лютий 2022. Свідчення про перші дні вторгнення» [8], яку у видавництві віднесли до серії «Воєнні щоденники», а у 2023 р. книга

Євгенії Подобної, Ігора Середи, Тараса В'язовченко, Євгена Спіріна, Катерини Ковальської та ін. «Міста живих, міста мертвих. Історії з війни у Бучі та Ірпені» [69]. На зустрічі зі студентами КНУ, майбутніми військовими та цивільними кореспондентами, Євгенія Подобна розповіла, що коли війна 2022 року застала її в Ірпені, вона почала фіксувати факти, події через історії людей, їхні емоції. Це дуже важливо як свідчення, авторка говорить: «Моя робота – це перш за все про пам'ять. Це хроніка, яка не стирається часом» [37]. Тут переплітаються враження та спогади людей, новинні повідомлення, уривки телефонних розмов.

Марина Кочкина у статті «Воєнна кореспондентка Євгенія Подобна – лауреатка Національної премії Шевченка» повідомляє, що ця авторка неодноразово брала участь у конкурсі художнього репортажу «Самовидець»: «Євгенія двічі брала участь у «Самовидці» і двічі потрапляла до десятки фіналістів. Її репортаж «Закарпатський легіон» потрапив у десятку найкращих і був опублікований у збірці «VENI, VIDI, SCRIPSI: Покоління вільних», а репортаж «Авдіївський синдром» можна прочитати у збірці «VENI, VIDI, SCRIPSI: Життя у місті» [52].

1.2 Специфічні риси військової публіцистики

М. Праута у статті «Функціонування українських друкованих військових засобів масової інформації за умов зовнішньої агресії (2014-2020 рр.)» зазначає: «Із наукового погляду, останніми роками спостерігалася стійка тенденція до створення теоретичного підґрунтя у сфері дослідження сучасної військової преси, телебачення і радіомовлення» [72, с. 227]. Так, окремими науковцями (Н. Підмогильною, А. Наурузовим) здійснено спробу дослідити змістовні та іміджеві особливості вітчизняних друкованих військових ЗМІ від початку

конфлікту на Сході України [66]. І. Басараба аналізує художні та стилістичні прийоми, що використовуються авторами військових художніх текстів [2]. Щодо військової публіцистики, то вона поки що не стала предметом зацікавлення науковців.

До військових текстів відносять військово-художні матеріали, військово-публіцистичні і військово-політичні матеріали, військово-наукові та військово-технічні матеріали, військові документи. І. Басараба вважає, що усі військові тексти умовно можна поділити на власне військові та тексти, що пов'язані з військовою тематикою. Дослідниця зазначає: «Військові тексти пишуться з розрахунку, що реципієнтами інформації будуть професіонали військової справи, що володіють достатнім рівнем тематичної компетентності та з легкістю зможуть інтерпретувати такі тексти залежно від намірів інформатора, тобто людини, що ділиться інформацією, у даному випадку, автора. Проте тексти, що пов'язані з військовою тематикою, спрямовані на набагато ширшу аудиторію з різними рівнями знань та компетентностей, тому дуже часто в таких текстах можна зустріти додаткову уточнюючу інформацію, з метою полегшення обробки даних» [2, с. 130].

Щодо військової публіцистики, то вона має більшість таких рис, як і будь-який публіцистичний текст. Публіцистичний стиль – це один з функціональних стилів літературної мови, призначений для передачі інформації масовому реципієнту через публічні виступи (наприклад, на радіо, телебаченні) або друковані публіцистичні видання. Найчастіше публіцистичні тексти присвячені актуальним соціальним та політичним подіям. Основна функція публіцистики – донесення інформації про людей та навколишню дійсність, формування громадської думки. А.П. Коваль зазначає: «Ефективність соціально-політичного впливу на слухача пов'язана з посиленням логічної сторони висловлення і, водночас, з емоційною напруженістю викладу. Логізація й емоційна виразність

викладу – основні вимоги при доборі й використанні мовних засобів у цьому стилі. Отже, серед інших функціональних стилів газетно-публіцистичний виділяється тим, що добір і використання мовних засобів характеризується в ньому поєднанням обох вимог – прагненням до посилення як логічної, так і емоційної сторони висловлення» [50, с. 10].

Публіцистика як один з потоків інформації сприяє виконанню головних функцій ЗМІ – оперативного інформування, тлумачення фактів та різних подій. Методом публіцистики є поєднання понять і образів, раціонального та емоційного. Український дослідник публіцистики В. Здоровега вважає, що саме такий метод «...дає змогу переконувати, а не наказувати, вчити мислити самостійно, а не нав'язувати догми. У цьому велика педагогічна роль публіцистики. Цим вона ... зближується з педагогікою, популяризацією науки, тлумаченням тих чи інших знань» [43, с. 223].

Публіцистичні твори характеризуються популярністю, доступністю викладу, логічністю, стислістю, ясністю і зрозумілістю, точністю фактів, поясненням загального через конкретне, використанням яскравих художніх образів та прийомів з метою вплинути на емоції читача тощо. В.І. Волошук, К.А. Лут зазначають: «Логічний і послідовний виклад інформації, використання термінів... споріднює публіцистичний стиль із науковим, тоді як прагнення до експресії та емотивності – із емоційно-забарвленим розмовним, оскільки автор намагається наблизити своє повідомлення до живого спілкування, нібито він безпосередньо розмовляє із співрозмовником» [51, с. 15].

Військова публіцистика відзначається документалізмом та фактографічністю, точним відтворенням подій та ситуацій, автори публікацій або самі є свідками описуваних подій, або беруть інтерв'ю у тих людей, про яких пишуть.

Автор публіцистичних текстів про війну та військових повинен

розбиратися у військових засобах, техніці, особливостях військових структур, процесів, систем, видів озброєння, назвах військових звань, родів військ, знати специфіку сленгізмів, жаргонізмів військових, володіти загальними поняттями про армію та війну.

Усі військові матеріали відрізняються від будь-яких інших матеріалів насиченістю спеціальної військової лексики, широким використанням військової та науково-технічної термінології, яка пов'язана безпосередньо з військовою справою, збройними силами, способами ведення збройної боротьби. Характерною особливістю військової лексики є те, що вона є сформованою, усталеною. У військовій публіцистиці наявна певна кількість змінно-стійких і стійких словосполучень, характерних тільки для військової сфери спілкування, велика кількість назв військової номенклатури (зразки озброєння, військова техніка та військове майно) та спеціальних скорочень і умовних позначень, що використовуються тільки у військових матеріалах.

I. Басараба наголошує на тому, що активне проникнення військової термінології відбувається не тільки на рівні преси, літератури, публіцистики, а й на рівні повсякденного життя : «Обсяг літератури на військову тематику в останні десятиріччя почав невпинно збільшуватись, що зумовлене високим рівнем загроз військових подій, розвитком сучасної військової освіти, широкого розголосу військових місій у засобах масової інформації та допомоги, що виділяється політиками і владою у сфері військового фінансування. Всі ці фактори призвели до широкої популярності військових термінів, жаргонізмів, сленгізмів у засобах масової інформації та публіцистиці, причому все частіше вони почали вживатись у повсякденному житті, впливаючи на характер та природу міжособистісних відносин у громадянському житті» [2, с. 129]. Це явище збільшилося у рази після початку російсько-української війни 2022 р.,

коли навіть пересічні громадяни знають назви озброєння, техніки, розуміють сленг військових.

Військово-публіцистичні тексти характеризуються стислістю, чіткістю і конкретністю формулювань, точністю, що забезпечує логічну послідовність викладу. У таких текстах небагато речень зі складною синтаксичною побудовою, що впливає на легкість сприйняття переданої інформації.

У військовій публіцистиці задля передачі колориту події чи образу людини може використовуватись емоційно забарвлена військова лексика (сленг), яка часто вживається в основному в усній розмовній мові військовослужбовців. Важливим є донесення до читача не лише головної ідеї твору, але і його емоційно-естетичного навантаження, що обумовлює використання автором публіцистичних матеріалів епітетів, метафор, гіпербол, фразеологізмів та інших художніх засобів. Саме вміле використання специфічних прийомів у тексті дозволяє автору твору досягнути мети – заставити читача думати над прочитаним та переживати певні емоції.

Таким чином, військова публіцистика є окремим напрямком публіцистики. Вона на сьогодні є популярною та затребуваною у зв'язку з необхідністю сприйняття та усвідомлення досвіду війни українського народу з російськими загарбниками.

Військова публіцистика характеризується насиченістю спеціальною військовою лексикою, широким використанням військової термінології, яка пов'язана з військовою справою, збройними силами, способами ведення збройної боротьби.

З одного боку, тексти, які належать військовій публіцистиці, характеризуються стислістю та логічністю, чіткістю та конкретністю формулювань, документалізмом та фактографічністю, точним відтворенням подій та ситуацій, з іншого боку, вони характеризуються наявністю образних

засобів (епітетів, метафор, гіпербол, фразеологізмів тощо), емоційних оцінок. Автори публікацій прагнуть говорити з читачем відверто, близькою й зрозумілою для нього мовою.

Військова публіцистика має великий вплив не тільки на самих військових, ветеранів, волонтерів, а і на звичайних пересічних громадян, які вважають війну з Росією головною проблемою сьогодення.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ І КОНТЕНТУ СПЕЦПРОЕКТУ ЖУРНАЛУ «ВІЙСЬКО УКРАЇНИ» «ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВОЇНІВ»

2.1 Специфіка назви, концепції, структури

У 2016 р. редакція журналу «Військо України» започаткувала спецпроект «Історії українських воїнів». Це п'ять книг документальної публіцистики про перебіг подій у зоні АТО/ООС, українських воїнів, учасників бойових дій на Сході країни. Книги: «Побратими», «Відчайдухи» вийшли у 2016 році накладом 1 тисяча примірників кожна; книги «Наші» (2017), «Пророцтво Жанни» (2018), «Бойправи» (2018) також вийшли накладом 1 тисяча примірників. Партнерами проекту «Історії українських воїнів» виступили: ТОВ «Таланлегпром» (четвертий випуск), Громадська організація «Правовий захист та безпека України» на чолі з відомим волонтером, меценатом, громадським діячем, військовим журналістом, ветераном морської піхоти України, головою правління цієї організації, Юрієм Васильовичем Микуляком (п'ятий випуск). Вони долучилось до ініціативи колективу журналу «Військо України», завдяки спільній роботі і були надруковані ці п'ять збірок.

Книги спецпроекту «Історії українських воїнів» представлені на офіційному веб-сайті Міністерства оборони України (<https://www.mil.gov.ua/multimedia/biblioteka/istorii-ukrainskih-voiniv.html>)

Загальна назва спецпроекту «Історії українських воїнів» відображає його ідею: через історії окремих військових продемонструвати незламність, подвиги і професіоналізм українських захисників.

Редактор спецпроєкту «Історії українських воїнів», полковник Валентин Буряченко, – автор передмов до кожної з п’яти книг, в яких пояснюється назва кожного з видань. Так, наприклад, у передмові до першої книги «Побратими» декларується основна ідея всієї збірки – ідея єдності, взаємопомочі військових: «Зустрівшись на дорогах буремного Сходу, вони разом ідуть у бій, прикривають один одному спину. І коли смерть дихає їм в обличчя, неймовірна втома сковує рухи, а ворог продовжує атакувати, слова «Тримайся, брате!» наказують жити! Вони не говорять «я» – вони говорять «ми». На лінії вогню ця людська єдність відчувається як ніде [67, с. 3].

І анотація до збірки, і передмова редактора, і кожен публіцистичний матеріал, який представлений у цій збірці, співзвучні з назвою «Побратими», яка є структуроутворюючою. Це стосується кожної з п’яти збірок. У анотації до другої збірки «Відчайдухи» пояснюється ця назва: «Ризикуючи життям щомиті, вони боронять Україну, жінок, дітей, стариків і вважають це своїм святим обов’язком. Вони мають те, чого не купиш у російських військторгах, – патріотизм і хоробрість... Про відважних і завятих чоловіків – наша розповідь» [17, с. 2]. У передмові до цієї книги Валентин Буряченко зазначає: «... день за днем наші воїни відстоюють незалежність Батьківщини. Бо твердо знають, що саме зараз вирішується доля української нації, майбутнє народжених і ненароджених українців. І що тільки у власній державі ми залишимося українцями, а Україна – Україною. І третього не дано! Вони – вистоять, вони – переможуть, бо вони – відчайдухи!» [17, с. 3].

І анотація до збірки, і передмова редактора, і кожен публіцистичний матеріал мають проєкцію на назву третьої збірки «Наші». У анотації до збірки редактор спецпроєкту «Історії українських воїнів», полковник Валентин Буряченко зазначає: «У годину, коли люди, які живуть із тобою в одній країні та яких ти вважаєш рідними по землі і по крові, під впливом російської

пропаганди та виконуючи російські накази, раптово починають стріляти тобі в спину, коли координують вогонь бойовиків у хату свого сусіда, коли лінія окопів пролягає не в родючих українських ґрунтах, а в душах і головах українців – слово «НАШІ» набуває особливого значення» [62, с. 2]. «Нашими» називають українців: і військових, і невійськових людей, які розділяють українські цінності.

Четверта збірка «Пророцтво Жанни» виділяється серед інших тим, що тут представлені публікації про жінок-військових. Після подій 2014 року багато жінок почали вступати до Збройних Сил України. В анотації до книги зазначається: «На кинуті їм в обличчя слова: «Жінкам не місце на війні» вони з особливою наполегливістю копатимуть два окопи замість одного, намотавши бинти на криваві мозолі. Випереджаючи хлопців на полігонах, лягатимуть під танки, набиватимуть синці, плестимуть маскхалати та сітки, виноситимуть з-під обстрілу поранених, іноді плакатимуть від болю і розпачу, та тільки тихцем, щоб ніхто не бачив, і тут же, витерши сльози, ставатимуть ще сильнішими, витривалішими, непереможеними. Кидаючи виклик війні, вони вітають життя!» [74, с. 2]. Чому збірка називається «Пророцтво Жанни»? Одна з публікацій має таку ж назву, і в ній розповідається про пророцтво офіцера Жанни Олещенко: «Україна переможе і синьо-жовтий прапор знову замайорить над визволеними Кримом та Донбасом!» [74, с. 4].

П'ята збірка «Бойправи» є завершальною книгою спецпроєкту «Історії українських воїнів». Як і інші назви збірок, ця назва є системоутворюючою, оскільки передає основну ідею всього спецпроєкту: українські захисники та захисниці здійснюють героїчний супротив агресору, захищають свою землю, дають приклад незламності, професіоналізму, самопожертви, відданості своїй Батьківщині. Про справедливих воїнів говориться і в анотації до книги: «З давніх-давен українські землі були ласим шматком для багатьох загарбників. У

боях з ними українці заслужено набули слави неперевершених і справедливих воїнів – «бойправів». Адже походження слова бойправ – у буквальному сенсі – «правий, справедливий бій». А таким може бути лише бій за свою землю! І одягнули нині бойправи військові однострої та взяли до рук зброю, стали живим щитом, захищаючи Україну та Європу від російського агресора на Донбасі» [6, с. 2].

Розглянемо структуру кожної збірки. У першій з них «Побратими» представлено 24 матеріали про життєві історії військових, які боронять нашу землю від загарбників. Навіть самі промовисті назви матеріалів передають настрій наших військових («Справжній підполковник», «Лицар війни з мотовилівки», «Чернігівський «вікінг» на прізвисько «Гном», «Тарас «Бульба», «Професор» з гранатометом», «Незламні», «Їжачок» – батько дев'ятьох дітей, який поборов смерть», «Безсмертні «укри» лейтенанта Шуби» тощо). Окрему підрубрику «Найважче тим, хто не дочекався» (вона представлена у першій, другій та п'ятій збірках) присвячено героям, які загинули, та їх рідним (матеріали «Люблю тебе, тату...», «Серце матері», «Залишився в обіймах рідного неба» [67].

Друга збірка «Відчайдухи» складається з 28 матеріалів, більшість назв яких містять відомості про імена, позивні бійців, їх звання («Комбат», «Командир», «Війна десантника Крючкова», «Чорний прапорщик», «Танас», «Шибайголова», «Батя», «Місія Гордійчука», «Офіцер з великої літери»), назви битв на певній місцевості («Хургада»: пост-фортеця», «Вихід з Дебальцевого», «Подвиг на річці Міус»), бойові дії («Ралі» під гранатометними пострілами», «Марш під шквальним вогнем», «На задній передачі уперед до своїх») тощо [17].

Третя збірка «Наші» відрізняється від усіх інших за структурою, оскільки публікації тут згруповані за авторами. Сім авторів представляють по одній

публікації, Олег Сушинський – одинадцять, Галина Жолтікова – вісім, Ігор Парубський – дві. Тематика та проблематика збірки (тут представлено 28 матеріалів) збігається з двома попередніми [62].

У четвертій збірці «Пророцтво Жанни» представлено 22 матеріали про жінок на війні. Назви публікацій більш емоційні, ніж в інших збірках. Автори у назвах використовують метафори, епітети, метонімії, фразеологізми, перифрази та інші образні засоби («Амазонки» з чуйними серцями», «Крізь приціл «рижого ангела», «Вони плетуть перемогу», «Мама майдану», «В її імені – перемога, в руках – надія», «Розстріляні нерви», «Блакитноока десантниця», «Кардіограма мужності», «Без макіяжу – у камуфляжі», «Стоматолог Дубнова: «Ворогу Україна не по зубах!», «Пиріжки від Раєчки під кумасин борщик» тощо) [74].

Це робиться і задля привертання уваги читача, і задля створення емоційно-естетичного навантаження, і задля донесення до читача головної ідеї всієї збірки: жінки-військові, як і чоловіки, дають приклад героїзму та незламності у боротьбі за свою державу. Валентин Буряченко у передмові до цієї книги згадує героїнь (військових, медиків, кухарів, волонтерів), про подвиги яких йдеться саме в цій частині спецпроєкту: «Намагаючись захвати свою дівочу вроду за камуфляжем, сьогодні вони поряд із чоловіками самовіддано захищають свою землю, свій дім, своїх дітей, долі народжених і ненароджених українців. Юлія Матвієнко – професійний снайпер, який крізь приціл своєї гвинтівки пильнує, аби смерть не долетіла до наших хлопців. Юний медик Катруся Луцик на своїх плечах винесла з поля бою понад сотню поранених. Кухар Олена Бурзак каже, що годуватиме хлопців до перемоги, бо «кожну справу треба доводити до кінця, як і кожну страву – до повної її готовності». А кадровий офіцер Жанна Олещенко, яка пройшла найгарячіші точки на Сході, має пророцтво: Україна переможе і синьо-жовтий прапор знову замайорить над визволеними Кримом та Донбасом!» [74, с. 4].

У п'ятій збірці представлено 30 унікальних історій про кращих синів і доньок України, їхній героїзм та відвагу. Тематично збірка не відрізняється від перших трьох [6].

2.2 Принципи формування вербального та візуального контенту

Збірки спецпроєкту «Історії українських воїнів» не мають єдиної рубрикації, журналістські тексти у кожному номері схожі за тематикою. Військові журналісти висвітлюють бойові будні та подвиги наших бійців на передовій, тим самим прославляють героїзм та незламність українських чоловіків та жінок, які захищають свою державу.

Для зацікавлення читача інформацією у збірках спецпроєкту використані яскраві, інтригуючі заголовки, характерні передусім для газетних та журнальних видань: «Вона годує для перемоги», «Мамине серце», «Лицар війни з Мотовилівки», «Професор» з гранатометом», «Своїх не покину...», «Батьківщині – вірний син, а підлеглим – батько, «Життя, що пахне порохом», «Розстріляні нерви», «Кардіограма мужності», «Без макіяжу – у камуфляжі» тощо.

У більшості матеріалів бойові дії висвітлюються через сприйняття бійців, які діляться своїми спогадами про військові операції, ситуації, що траплялися під час виконання бойових завдань, розповідають про своє бачення тих чи інших подій, про героїчні вчинки своїх побратимів. Зазвичай героями матеріалів стають бійці та командири, медики, священнослужителі, кухарі, психологи, волонтери.

Наприклад, Олег Сушинський свою публікацію «101 троянда для Катрусі» (збірка «Пророцтво Жанни») присвячує військовому медику, Катерині

Луцик. Лід відображає основну ідею публікації: «Вона винесла на своїх плечах із поля бою понад сотню поранених українських десантників та зберегла життя не одному нашому воїну. За ці благородні та мужні вчинки її цінували командири, а бійці із вдячністю дарували їй квіти, лагідно називаючи Катрусєю. Ця юна, тендітна і завзята дівчина близько п'яти місяців воювала в одній з найнебезпечніших гарячих точок країни – авдіївській промзоні. Той період війни для військового медика 122-го батальйону 81-ї окремої аеромобільної бригади молодшого сержанта Катерини Луцик став найсерйознішим життєвим випробуванням. У таких героїчних ангелів милосердя було єдине бажання – зберегти воїнів-захисників, втамувати їхній біль, допомогти загоїти рани...» [84, с. 15]. Від професіоналізму та оперативності медиків залежить життя і здоров'я наших військових. Медичні інструменти та дії медичного персоналу це теж зброя, за допомогою яких лікарі наближають перемогу.

Сніжана Божок у публікації «Вона годує для перемоги» (збірка «Пророцтво Жанни») розповідає про Олену Бурзак, жінку, яка куховарить для військових 25-го батальйону «Київська Русь». Авторка зазначає: «– Для наших Збройних Сил України гордістю є кухар, який з легкістю може відстрілятися, – кажуть про Олену її бійці-побратими. Проте головною своєю зброєю жінка вважає кухонне приладдя, яким майстерно орудує, готуючи для бійців апетитні страви» [5, с. 76].

Юрій Кузнецов у матеріалі «Кохання десантника» (ця стаття розміщена у першій збірці «Побратими») розповідає про кохання бійця 95-ї аеромобільної бригади В'ячеслава Луценка, який зустрів свою майбутню дружину волонтерку Марину, коли після поранення проходив реабілітацію в госпіталі м. Ірпень. Але це розповідь не тільки про кохання, а й про складний бойовий шлях хлопця.

Стаття поділяється на чотири змістові блоки, які відображають суть публікації: «Перший бій», «Семенівка – життя «до» і «після», «Ніхто, крім

нас!», «Викликаємо вогонь на себе...». У першому блоці розповідається про перший бій героя публікації, який відбувся поблизу міста Слов'янськ. У другому блоці «Семенівка – життя «до» і «після» йдеться про виконання завдання батальйонно-тактичною групою, до складу якої входив розвідник В'ячеслав Луценко, щодо захвату ворожого блокпосту біля селища Семенівка. Автор описує тяжкий бій, під час якого в усій зведеній групі було близько вісімдесяти поранених. Він зазначає: «У Луценка ворожа куля в носі пробила дві кістки, а ще він отримав поранення у спину. Пізніше, вже в госпіталі, В'ячеслав дізнався, що за звільнення Семенівки і виконання поставленого завдання був нагороджений орденом «За мужність» III ступеня» [55, с.12].

Третій блок «Ніхто, крім нас!» присвячено висвітленню подій, які відбулися, коли В'ячеслав Луценко повернувся у Слов'янськ після тривалого лікування. Автор статті повідомляє: «17-18 жовтня група Луценка отримала чергове завдання: доправити боєприпаси, воду та продовольство на 32-й блокпост, який уже на той час був практично оточений бойовиками» [55, с.13]. Описуючи процес виконання цього завдання, Юрій Кузнецов говорить і про заміновані дороги, і про бій з чеченцями, і про знищення сепаратиста, який встановив радіокерований фугас.

У четвертому блоці «Викликаємо вогонь на себе...» розповідається про виконання завдання підризу моста біля селище Трьохізбенка, що на Луганщині. В'ячеслав Луценко отримав коротку відпустку, під час якої побрався з Мариною, коханою дівчиною. Автор завершує свій матеріал оптимістичним висновком: «Часто на екранах телевізорів ми бачимо втомлені, проте усміхнені обличчя українських бійців, котрі передають привіти своїм коханим жінкам, освідчуються їм у коханні, а дехто пропонує руку та серце. Незважаючи на жорстокі реалії сьогодення, біль утрат, постійні ризики, серця українських бійців залишаються відкритими для кохання» [55, с.16].

Така побудова матеріалу, послідовна розповідь про важливі моменти життя В'ячеслава Луценка, робить публікацію інформативно насиченою, цікавою, легкою для сприйняття.

У статті Юрія Кузнецова «Кохання десантника» використовуються широкий арсенал образних засобів: метафори: «все йшло шкереберть» [55, с. 7], злива куль [55, с. 10], «крилаті піхотинці» (про представників аеромобільної бригади) [55, с. 10]; порівняння «по повз по цій «доріжці», немов тюлень, до своїх» [55, с. 12]. «в ногу щось вдарило важке, ніби шматок льоду» [55, с. 12].

Автор вживає військову лексику на позначення понять, які пов'язані безпосередньо з військовою справою (кругова оборона, сектори спостереження, блокпост, артилерійські дуелі), широко використовує військову та технічну термінологію: назви військових засобів, техніки, озброєння, (бронетранспортер, всюдиходи Mitsubishi L 300, радіокерований фугас, коктейль Молотова, підствольні гранатомети тощо), назви військових структур, звань, родів військ (батальйонно-тактична група, підполковник, комбат, айдарівці). Використання широкого арсеналу образних засобів дозволяє вплинути на емоції читача, а наявність військової та технічної термінології дозволяє фактографічно відтворити дійсність.

Публікацію супроводжують чотири фото. На першій сторінці публікації поряд з лідом розміщено фото молодят, які тільки побралися. Друге фото групове (з побратимами на фоні воєнної техніки з прапором 95-ї аеромобільної бригади), третє фото індивідуальне, ця світлина зроблена на певній позиції, де військовий лежить з автоматом. На четвертому фото В'ячеслав Луценко стоїть з побратимом, ми бачимо, що герой публікації зображений після поранення, оскільки спирається на палиці, на його грудях орден «За мужність» III ступеня.

Стаття Галини Жолтікової «Блакитноока десантниця» (збірка «Пророцтво Жанни») – життєва історія студентки педагогічного вишу, Юлії Федоренко, яка

вирішила перевестися на заочне навчання та піти на контрактну службу у десантні війська. Автор публікації зазначає: «Перше місце служби – 95-та окрема аеромобільна бригада ВДВ. За два роки дівчина довела, що «своя»: нарівні з чоловіками здавала фізо, стрибала з парашутом, ніколи не скаржилася на труднощі, словом, викладалася на повну. Там зустріла свого майбутнього чоловіка, звідти 2014 року ще досить юною відправилася в район АТО ...» [38, с. 36]. У зазначеній публікації, як і в багатьох інших, майже на кожній сторінці використовуються фотографії (фотопортрет десантниці Юлії Федоренко, красивої дівчини у воєнній формі, її фото з автоматом, фото з собакою, фотопортрет біля палатки швидкої допомоги, групове фото з побратимами, фото Юлі у військовій формі з дипломом магістра психології).

Якщо говорити про особливості формування візуального контенту проєкту, то на передній боковині обкладинки кожної з книг розміщено малюнок або фото, на якому зображено одного або декілька воїнів (наприклад, на обкладинці третьої збірки представлено кольорове фото Дмитра Муравського – зображення воїна зі спини з автоматом через плече, який йде по безкрайому полю і торкається рукою рослин), а на задній боковині обкладинки усіх п'ятьох книг перераховуються міста, селища, села, де воювали українські захисники, поряд винесено і анотацію, свою для кожної книги. Наприклад, у книзі «Побратими» на передній боковині обкладинки розміщено малюнок, на якому відображено радісну зустріч воїнів, а на задній боковині повторюється анотація до книги, де пояснюється як її назва, так і те, чому патріоти опинилися разом на війні : «Держслужбовці, робітники, вантажники, учителі, фермери... Усі вони різні. І, можливо, ніколи б не зустрілися в цьому житті, не одягли б однострій, не спали б в одному бліндажі, не їли б з одного казанка, не стали б побратимами, якщо б не поклик Батьківщини, над якою нависла біда. Вони залишили свої сім'ї та справи. Вони єдині у своєму прагненні захистити

Україну, а значить – мобілізовані бути сильними, мобілізовані бути патріотами, мобілізовані бути героями...» [67, с. 224].

Також у всіх книгах на задній боковині знизу розміщуються логотип журналу «Військо України», гасло «Читати – щоб знати, знати – щоб перемагати», посилання на електронні варіанти видань.

Характеризуючи візуальну складову спецпроєкту «Історії українських воїнів», слід зазначити, що у всіх п'яти збірках представлено великій об'єм ілюстративних матеріалів. Це індивідуальні та групові фото (з побратимами, друзями, сім'ями, дітьми, тваринами, під час зустрічей з учнями шкіл та дитлаками в дитячих садочках, паради). Деякі світлини зроблені на фоні позицій, блок-постів, розбомблених локацій. Є фото з зображенням прапора України, зброї, техніки, шевронів, медалей, орденів.

В оформленні видань використано фотоматеріали Євгена Силкіна, Сергія Лойка. В оформленні представлені фото як авторів матеріалів, так і героїв публікацій, ексклюзивні фотографії, зроблені самими бійцями.

Загалом ілюстрації, і в тому числі фотозображення, відповідають темі того матеріалу, до якого вони «прикріплені». Але головний недолік у тому, що ці ілюстрації не підписані та не вказано джерело, звідки вони взяті, хто є фотографом.

Таким чином, усі публікації в книгах «Побратими», «Відчайдухи», «Наші», «Пророцтво Жанни», «Бойправи» зроблені журналістами на основі реальних зустрічей і подій. У всіх випусках спецпроєкту зображуються різні етапи антитерористичної операції на сході України, представлені особистості військових, волонтерів, медперсоналу, психологів, кухарів, всіх тих, хто завдяки своїй мужності та відвазі отримали визнання та пошану з боку суспільства.

Загальна назва спецпроєкту «Історії українських воїнів» відображає його ідею: через історії окремих військових продемонструвати незламність, подвиги і

професіоналізм українських захисників. І анотація до збірок, і передмови редактора, і кожен публіцистичний матеріал цього проєкту є структуроутворюючими, співзвучні з назвою проєкту, назвами кожної з п'яти збірок, ідеєю.

У всіх п'яти збірках представлено великій об'єм ілюстративних матеріалів. Це індивідуальні та групові фото (з побратимами, друзями, сім'ями, дітьми, тваринами, під час зустрічей з учнями шкіл та дітлахами в дитячих садочках, паради). Деякі світлини зроблені на фоні позицій, блок-постів, розбомблених локацій. Є фото з зображенням прапора України, зброї, техніки, шевронів, медалей, орденів. В оформленні представлені фото як авторів матеріалів, так і героїв публікацій, ексклюзивні фотографії, зроблені самими бійцями. Художньо виразні фотографії поглиблюють тексти, дають уявлення про героїв публікацій чи певні події.

На передній боковині обкладинки кожної з книг розміщено малюнок або фото, на якому зображено одного або декілька воїнів, а на задній боковині обкладинки усіх п'ятьох книг перераховуються міста, селища, села, де воювали українські захисники, поряд винесено і анотацію, свою для кожної книги.

Також у всіх книгах на задній боковині знизу розміщуються логотип журналу «Військо України», гасло «Читати – щоб знати, знати – щоб перемагати», посилання на електронні варіанти видань.

РОЗДІЛ 3.

ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ ПРОЄКТУ «ІСТОРИЇ УКРАЇНСЬКИХ ВОЇНІВ»

3.1 Особливості репрезентації образів військових

М. Праута у статті «Функціонування українських друкованих військових засобів масової інформації за умов зовнішньої агресії (2014-2020 рр.)» зазначає: «Військова преса зарекомендувала себе як вагомий чинник у контексті формування позитивного образу українських військовослужбовців – героїв збройного протистояння з агресором, ведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань підвищення у суспільстві престижу військової служби та залучення до неї громадян України, покращення морально-психологічного стану військ (сил), передусім у районах, прилеглих до зони збройного конфлікту» [72, с. 232].

Проблему важливості формування позитивного іміджу воїна-захисника у військових виданнях розглядають і такі науковці, як Ю. Кіндзерська [46] та В. Посмітна [70].

Як же формується образ військового на війні саме у п'яти збірках спецпроєкту «Історії українських воїнів»? Розглянемо публікацію Олега Сушинського «Для ворогів важка тактика Божка» зі збірки «Бойправи». Назва матеріалу промовиста, бо її автор заримував прізвище героя публікації з наслідками його дій. Така назва вже передає ідею незламності, героїзму українських військових, є своєрідною прелюдією до тексту.

Лід публікації виконує інформаційну та емоційну функції: «Бійці завели пісню: «Посадили ми калину в чистім полі на виду. Будем битися без спину

воріженькам на біду». Танкісти переводили дух після запеклого бою. Хтось ніжно розмовляв зі своїм «залізним другом», дякуючи за добру службу, хтось потягнувся за цигаркою... Як несподівано пролунала команда: «Вирушити під Логвинове!» Там бійці мали зайняти, у лісосмузі, опорний пункт, аби не допустити просування ворожої бронетехніки» [83, с. 4]. Слова пісні, яку виконують бійці, теж відображає ідею публікації, всієї збірки, і всього проекту «Історії українських воїнів».

Одразу після ліду подається вступ, де описується один з епізодів танкового бою під керівництвом лейтенанта Василя Божка. Потім подаються три змістові блоки, які мають промовисті та емоційні назви, основний акцент в яких робиться саме на особистості цього військового: «Це не Божок – це бог танкового бою!», «Санжарівський дебют: народження героя», «Врятований «ангел»».

Перший блок присвячено опису подій в один із останніх днів героїчної оборони Дебальцівського плацдарму. Блок має назву «Це не Божок – це бог танкового бою!», оскільки екіпаж під керівництвом лейтенанта Василя Божка в районі селища Логвинове підбив три танки противника та прикрив відхід українських підрозділів. Автор матеріалу зазначає: «За особисту мужність і героїзм, самовіддане служіння Українському народові молодий командир удостоєний звання Герой України з врученням ордена «Золота Зірка» [83, с. 10].

Наступний блок статті «Санжарівський дебют: народження героя» відсилає нас до попередніх подій, бо в ньому йдеться про перше бойове хрещення командира взводу 92-ї окремої механізованої бригади Василя Божка. Описується бій поблизу Санжарівки, що на Світлодарській дузі, де «гартувався переможний дух командира» [83, с. 11].

Назва третього блоку «Врятований «Ангел» має подвійну конотацію. Перше значення пов'язане з констатацією того, що біля станиці Луганська

знаходиться український опорний пункт «Ангел», де і розпочався бій, який добре закарбувався в пам'яті Василя Божка. Друге значення пов'язане з тим, що «для мирного населення українські воїни стали справжніми янголами-охоронцями» [83, с. 14].

Висновок автора матеріалу передає його емоційне ставлення до танкістів, справжніх героїв: «Ось так вони і воюють. Сидячи в танку, де жарко, незручно, тісно, хлопці здобувають перемогу. Проте ви не знайдете жодного танкіста, який скаржився би на свого «Ведмедика», «Удава» чи «Тигренятка» – так вони ніжно називають своїх «залізних друзів». Вони вміють воювати і вміють жартувати. І як сказав один танкіст: «Дякую Богу, що я не москаль. І дякуйте, москалі, що я не Бог!» Але дійсність показує, що вони, як і інші захисники, справжні Боги, адже саме від них залежить доля України, майбутнє української нації!» [83, с. 16].

На концептуальному рівні у публікації домінують концепти, які корелюють із цінностями української нації: безпека, захист, справедливість, перемога, патріотизм, героїзм. Стилiстичними засобами створення такої настрою виступають метонiмiї, метафори та епiтети. Наприклад, екіпаж лейтенанта Божка називають «екіпажем, на родженім у броні» [83, с. 9] (метонімія), а його самого «Це не Божок — це Бог танкового бою!» [83, с. 9] (метафора). Танки військові називають як тварин, використовуючи персоніфікацію: «Український «Т-64» із назвою «Удав» плавно «відповз» назад» [83, с. 6], пестливо-зменшувальні форми «Ведмедик», «Тигренятко» (назви танків) [83, с. 16]; автор публікації використовує перифрази, називаючи їх «залізними друзями» [83, с. 16], «залізними велетнями» [83, с. 14]. Емоційне ставлення до ворогів передається за допомогою метафори: «Запах горілки та поразки ще довго стояв у лiгві бойовиків» [83, с. 14].

Задля донесення до читача головної ідеї публікації, відтворення її

емоційно-естетичного навантаження автор використовує алюзії (слово походить з латинської мови (*alludere*) і перекладається як жартувати, натякати, це художньо-стильовий прийом, за допомогою якого відтворюється натяк на певний історичний, міфологічний, літературний факт, який закріплений у текстовій культурі). Олег Сушинський у своїй публікації зазначає, що командир взводу 92-ї окремої механізованої бригади Василь Божок використав «... тактику «летючий голландець»: прийшов нізвідки, знищив ворога і зник у невідомому напрямку» [83, с. 8]. Вираз «летючий голландець» відсилає нас до легенди, яка була поширена серед моряків у минулі віки, він означає міраж, фата-моргану на морі, зображення судна, котре перебувало за десятки кілометрів від тих, хто його бачив.

З цією ж метою використовуються і ремінісценції (запозичення окремих мотивів, образів, виразів, деталей з творів інших митців). Наприклад, автор цього матеріалу під час опису танкового бою використовує цитату: «І сталося те, від чого застерігав Олександр Твардовський: «Страшний танк, що йде у бій!» [83, с. 15]. В реченні «Від кількох влучань «в яблучко» позиції ворога вкрило димом, бронетехніка й піхота панічно відступили» [83, с. 15] використано фразеологізм «потрапити в яблучко». Автор трохи його змінив, але в даному контексті слова влучити і потрапити є синонімами. Фразеологізм означає робити чи говорити саме те, що треба, в потрібний момент.

Підводячи підсумок, автор матеріалу робить висновок, що танкісти «...вміють воювати і вміють жартувати. І як сказав один танкіст: «Дякую Богу, що я не москаль. І дякуйте, москалі, що я не Бог!» [83, с. 16]. Слова танкіста це гра слів, каламбур.

Матеріал супроводжують десять фотографій, це портретні та сюжетні фото з зображенням героя публікації (з побратимами, друзями, більшість біля танків), а також фото, яке відображає важливу подію: вручення Петром

Порошенко державної нагороди, ордена «Золота Зірка», та присвоєння звання Герой України. Візуальний контент робить матеріал більш привабливим, дає можливість читачам побачити героїв публікацій, об'єктивну реальність (фото з місця подій), про яку говориться у статті. Зображення не лише привертають увагу, викликають емоції, переживання, а й підтверджують те, про що йдеться. Насамкінець фото допомагають сформувати образ героя матеріалу.

3.2 Синтез жанрових різновидів у публікаціях про українських захисників

Жанр в загальному сенсі – це форма відображення дійсності, тип твору, який склався історично і характеризується чіткими особливостями структури. І. Л. Михайлин зазначає: «Жанр (франц. genre — вид, стиль, від лат. genus – рід) – велика група текстів, наділених спільними ознаками. Жанр – це комунікативні канали для певного роду інформації, що відіграють важливу комунікативну роль у внутрішньому (редакційному) і зовнішньому (читацькому) журналістському спілкуванні. Жанр – це певним чином окреслений зміст, який знайшов найбільш зручну форму для свого втілення» [40, с. 58].

Усередині різних рівнів тексту – жанрового, структурно-композиційного, проблемно-тематичного, стилістичного – існує своєрідний взаємозв'язок, що теж певною мірою визначається метою, а також природою жанру. Так, серйозні проблеми сучасності вимагають як аналітичних, інформаційних, так і художньо-публіцистичних матеріалів. Потреба проінформувати аудиторію про події у війсьній галузі викликає необхідність звернення до традиційних репортажу, коментарю, статті, інтерв'ю, нарису, життєвої історії та інших жанрів.

Жанрова палітра матеріалів, що представлені у збірках спецпроектів «Історії українських воїнів», доволі типова для військових ЗМІ: це здебільше репортажі, інтерв'ю, нариси, життєві історії, в яких міститься інформація про перебіг бойових дій та людей, які брали участь в антитерористичній операції на сході України.

Домінують жанри репортажу та інтерв'ю в їх специфічній військовій іпостасі, оскільки саме репортаж з елементами інтерв'ю є найбільш оперативним жанром сучасної журналістики. Репортаж – один з найстаріших жанрів сучасної преси, який дає можливість читачеві відчувати себе свідком подій, які описує журналіст.

За структурою і стилістикою репортаж на воєнну тематику схожий на звичайний, проте існують і відмінності. Н.В. Букіна у статті «Воєнний репортаж у сучасних медіа» зазначає: «Звичайні характеристики репортажу: оперативність, об'єктивність, динамічність викладу та зважена лаконічність – лише підсилюються, коли йдеться про специфічний воєнний репортаж» [7, с. 124].

Інтерв'ю – жанр журналістики, точний синонім англійського слова *interview* – бесіда. Це універсальний і гнучкий жанр, за допомогою якого подаються роздуми та спогади про військові операції, їх учасників. Інформацію про бойові дії краще сприймати, коли про них розповідає безпосередній учасник, а не просто журналіст, якому хтось про це розповів. У інтерв'ю можна простежити конкретні мовні особливості інтерв'юйованого індивіда, оскільки цей тип тексту безпосередньо пов'язаний з його світоглядом, мовною особистістю, його поглядами.

Інтерв'ю має цінність тільки в тому випадку, якщо його дає герой матеріалу для розуміння тієї чи іншої ситуації. Автор публікації роз'яснює,

коментує саму ситуацію або вчинки героя, дає їм оцінку, наводячи аргументи до своєї позиції та висловлюючи свої думки та висновки.

Неодмінно в центр розповіді військові журналісти намагаються поставити людину, тому використовують жанри портретного нарису, життєвої історії.

Нарис – центральний жанр публіцистики, його основні риси – фактографічність та документалізм, що і відрізняє його від суто художніх малих жанрів (новели та оповідання), використання цілого арсеналу художніх засобів. Виділяють декілька різновидів нарису, серед яких провідне місце належить проблемному, подорожньому, портретному нарису.

У військовій періодиці представлені портретний та проблемний нарис. Жанр портретного нарису, націлений на відтворення особистості героя матеріалу, особливостей його біографії, світосприйняття, є досить близьким до монологічного інтерв'ю, але з тією різницею, що людина не сама про себе говорить, а є об'єктом розповіді журналіста.

В. Карпенко у своїй класифікації жанру інтерв'ю (підручник «Журналістська творчість. Теоретично-методичні та практичні засади») називає різновид «інтерв'ю-нарис» «це по суті, поєднання двох жанрів: інтерв'ю та нарису, або точніше – в нарис про людину вкраплюються діалоги з нею та про неї» [45, с. 125].

Досить часто у матеріалах спецпроєкту можна зустріти елементи життєвої історії. І. Михайлин дає наступне визначення цього жанру: «Життєва історія – художньо-публіцистичний жанр, предметом якого є цікаві для загалу епізоди, ситуації, вчинки, колізії з життя звичайних і видатних осіб сучасності. Життєва історія створюється на документальному матеріалі за допомогою переважно художнього методу; в її основі – образне відтворення дійсності, а тому вона споріднена з документальним оповіданням» [40, с. 59].

У життєвій історії не відтворюється вся біографія людини, а висвітлюються важливі епізоди її життя. О. І. Харитоненко зазначає: «На відміну від портретного чи біографічного нарису, життєва історія розкриває значущість не описуваного персонажа, а події (історії), що з ним відбулася... Зазвичай нарис – це характеристика визначної особистості в звичайних обставинах, а в життєвій історії описується пересічний громадянин в непересічній ситуації» [87, с. 155]. Життєві історії у військовій періодиці, публіцистиці обов'язково доповнюються коментарями журналіста.

У чистому вигляді жоден з названих жанрів не представлений. Відомо, що в сучасній журналістиці відбуваються процеси трансформації, дифузії жанрів, їх взаємопроникнення, взаємодії, синкретизму. О. Голік [27; 28], Д. Прилюк [73], С. Шебеліст [89] в своїх роботах розглядають якраз ці процеси.

Розглянемо матеріал Юрія Кузнецова «Встати і йти» (збірка «Наші»). У ліді повідомляється про важливу подію життя головного героя публікації: «Десятикілометрова марафонська дистанція – серйозний іспит навіть для здорових людей. Українці ж долали її без рук і ніг, на протезах. 41-й щорічний марафон морських піхотинців, який відбувався в американському Вашингтоні, зібрав понад 30 тис. учасників. Українська діаспора, яка з'їхалася сюди з усіх куточків США підтримати чотирьох українських параспортсменів, прикрасила весь маршрут синьо-жовтими прапорами. Їх було практично стільки ж, як і прапорів американських» [54, с. 108].

Далі у вступі це повідомлення конкретизується, бо вже йдеться про конкретну людину, яка є прикладом для багатьох інших людей: «Наші бійці зробили те, що більшості людей здається неймовірним. А сержант Вадим Свириденко пробіг десятикілометрівку за годину і менш ніж 7 хвилин. У своїй підгрупі він став беззаперечним лідером і ще раз довів собі й оточуючим, що

після поранень на війні не тільки житиме повноцінним життям, а й навіть бігатиме» [54, с. 109]. Ця перемога згадується і в кінці публікації.

Матеріал складається з чотирьох змістових блоків, назви яких дають уявлення про життєву історію героя: «З «Московського комсомольця...» – в АТО», «На мене чотири доби полювала смерть...», «Друге народження», «Марафон нескорених».

Перший блок має назву «З «Московського комсомольця...» – в АТО», бо Вадим Свириденко вісім років працював у редакції газети «Московський комсомолец в Україні» у відділі розповсюдження видання. Перед тим закінчив медучилище, а тому строкову службу проходив у прикордонних військах фельдшером, після неї закінчив університет і здобув фах економіста. У 2014 році був призваним до армії, почав службу як санінструктор в окремій гірсько-піхотній бригаді. Автор перераховує віхи життя героя, наголошуючи на тому, що героями не народжуються. Їми стають звичайні хлопці зі звичайними біографіями.

Це, на перший погляд, портретний нарис. У публікації описуються будні військових цього підрозділу, які виносили бійців під вогнем з поля бою, надавали їм першу допомогу, передавали ліки місцевим жителям, ті труднощі, які були у наших військовослужбовців. Про це автор говорить не тільки як коментатор подій, він надає слово сержанту Вадиму Свириденко (елементи монологічного інтерв'ю).

Наступна частина має промовисту назву, це цитата з монологу героя: «На мене чотири доби полювала смерть...», яка є метафорою. Автор повідомляє, що під час виконання завдання біля Дебальцевого санінструктора було поранено. Коли поранених бійців перенаправляли у госпіталь, бойова машина підірвалася на міні. Вадим Свириденко не міг йти, залишився один, всі інші бійці замерзли. Тут проявляються вже риси проблемного нарису, бо людина показується в

екстремальній ситуації, не здається, бореться за життя, не зважаючи на біль, страх, негоду. Його спасає дзвінок друга з Києва, який допоміг направити пошуковиків в потрібне місце для того, щоб бійця знайшли.

Слова героя допомагають зрозуміти, що він пережив, і що давало сили боротись: «- Я дуже хотів побачити своїх близьких, свою дружину. Адже у нас з Вікторією через сім місяців мала народитися дитина! Дівчинка. Що допомагало вижити? Спрацьовували якісь захисні механізми психіки. Я не вдумувався в те, як мені погано, в те, що навколо лежать мертві люди. Я щосекунди боровся зі смертю. Вона не один раз приходила по мене. Але щоразу рушала назад ні з чим» [54, с. 114]. В останніх трьох реченнях використані метафори, які допомагають передати переживання та емоції військового.

Наступний змістовий блок має назву «Друге народження» (сама назва – метафора). Вадима Свириденка направили до Центра пластичної та термальною хірургії міста Києва. Автор публікації документально точно відтворює його страшний діагноз: «Обмороження четвертого ступеня кистей рук (з подальшою ампутацією), обмороження четвертого ступеня (з подальшою ампутацією), поранення правого передпліччя, поранення стегна, гангрена лівого передпліччя, перелом двох ребер, контузія, сепсис» [54, с. 116]. Для того, щоб передати шок та нестерпний біль героя, автор використовує його пряму мову (монологічне інтерв'ю): «-Найстрашніший біль там, де кістки різали. На лівій у мене була гангрена, і в цьому місці кістку вкоротили, – показує воїн. – На стіну хотілося лізти. Морфін діяв слабо, а коли його дія минала, біль посилювався. Припинилися м'язові болі, почалися фантомні...» [54, с. 117]. Герой вживає фразеологізм «лізти на стіну», що означає доходити до стану одуріння, бути у відчаї, шаленіти. Саме цей фразеологізм дозволяє зрозуміти, що пережив Вадим. Повернутись до життя йому допомогли рідні та друзі. А також він сам собі допоміг, бо відчував жагу до життя, мав силу волі та стійкість (саме його

переживання, демонстрація найкращих рис характеру дозволяють характеризувати цю публікацію як портретний нарис).

Наступна частина «Марафон нескорених» має риси не тільки портретного, а й проблемного нарису та життєвої історії. Автор повідомляє, що після Києва сержант проходив лікування у Львові. Ту важливими видаються слова самого героя публікації (елемент монологічного інтерв'ю): « - У Львові я на власному прикладі показав хлопцям: жити повноцінним життям можна і потрібно, – розповідає Свириденко. – Так, це дуже велика праця і боротьба. Завдяки програмі НАТО у мене є по чотири види протезів для рук і ніг. Я можу бігати і навіть штангу піднімати. Тепер хочу ділитися власним досвідом як реабілітолог в одному з наших госпіталів. У США програмі реабілітації приділяють значну увагу. Травмовані бійці довгий час вчать обслуговувати себе, долають постампутаційний стрес» [54, с. 119]. Автор підіймає важливу проблему – необхідності реабілітації військових в Україні, саме тому можна говорити про риси проблемного нарису в цій публікації. Вадим Свириденко хоче допомагати таким, як він сам, на власному прикладі.

Щодо життєвої історії, для автора має значення не тільки характер героя, його незламність, а й подія (історія), яка з ним відбулася. У серпні 2015 року Свириденко перебував в Америці (госпіталь штату Меріленд) на реабілітації, вирішив взяти участь у щорічному марафоні морських піхотинців США у Вашингтоні. Він став переможцем.

Автор публікації використовує цитату (пряму мову) з виступу діючого на той момент президента України Петра Порошенка, який привітав хлопців з перемогою: «Я був дуже гордий за наших воїнів, які на весь світ продемонстрували мужність, потужну силу духу і здатність долати труднощі, – звернувся до учасників зустрічі Петро Порошенко. – Це не просто ваша перемога. Це той приклад, на якому мають виховуватися десятки, сотні, тисячі

наших воїнів, які пройшли АТО, не зламалися і демонструють потужну віру в життя» [54, с. 121-122].

Наступний епізод знову демонструє риси портретного нарису. Автор зазначає, що, не зважаючи на високу оцінку президента, «Вадим Свириденко вважає, що він не супергерой, а звичайний українець» [54, с. 121], і далі Юрій Кузнецов наводить слова самого героя публікації (його самооцінка у вигляді елемента інтерв'ю), де він висловлюється щодо сім'ї, дітей, друзів: «Незважаючи на свої фізичні вади, я хочу бути главою сім'ї. Я люблю дітей, я хочу ще двох дітей, як мінімум. Діти повинні народжуватись у любові та злагоді... Я люблю своє місто, Київ, своїх друзів» [54, с. 121]. Потім ми бачимо його пряму мову під час отримання нагороди «Народний Герой України»: «Кожен день слухаю, скільки «двохсотих», скільки «трьохсотих» і які в них поранення. І якщо вони потрапляють у Київ – йду до них, щоб розповісти, що треба жити і не втрачати надії» [54, с. 122]. Зразу після слів Вадима Свириденка слідує коментар-висновок автора публікації: «І сам кожного дня вирушає на роботу до Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників АТО. Сьогодні його передова тут. Сьогодні саме тут він потрібний людям» [54, с. 122].

Ця життєва історія має дидактичну мету, яка проявляється і в її змісті (ідеї), і в словах героя, і у авторських коментарях

Таким чином, це проблемний нарис з елементами портретного нарису, життєвої історії, коментаря та інтерв'ю.

Розглянемо жанрову своєрідність публікації Ігоря Парубського «Пункт призначення – війна» (збірка «Наші»). У цьому матеріалі використовується кільцева композиція, коли лід перегукується з висновками автора публікації. У ліді повідомляється, що на передову їдуть новачки: «Їх було семеро, найбільше – одеситів. В машині їхало п'ятеро випускників тамтешньої Військової академії,

один лейтенант зі столичного вишу та сповнений натхнення і впевнений у собі лейтенант Старичок зі Львова» [65, с. 188]. Далі розповідається про життєвий шлях та бойове хрещення старшого лейтенанта Миколи Старичка. Висновок автора як би повертає до початку оповіді: «Всі воїни прибули до свого пункту призначення, яким стала війна. Когось вона ламає, когось надихає, когось загартовує, але в будь-якому випадку змінює. Стихія війни впливає на людину, на її психіку, душу, погляди на життя. Змінила війна й Миколу Старичка. Він швидко пройшов усі трансформації. В окопах провів не одну ніч, навчився засинати під звуки вибухів та пострілів та, попри все, вірить у майбутнє без війни» [65, с. 197].

Це портретний нарис, бо автор відтворює особливості формування особистості лейтенанта, його поведінки, стосунків з товаришами. Журналіст згадує віхи формування особистості героя, його дитинство та юність, навчання у військовому лицейі у Кам'янці-Подільському. Саме описуючи цей епізод біографії офіцера, автор звертається до зображення його внутрішнього стану, сумнівів щодо правильного вибору життєвого шляху (зазначимо, що це суть художній прийом). Після закінчення лицейю хлопець вирішив стати військовим інженером, закінчив військовий виш у Кам'янці-Подільському, Академію сухопутних військ у Львові. Коли він потрапляє на фронті, відразу отримує перше бойове завдання. Автор публікації це коментує таким чином: «Відпочити та зібратися з думками було ніколи. І трохи зухвалий та впевнений в собі лейтенант Старичок разом зі своїм інженерно-саперним взводом вийшов на передову... В переломний для Старичка момент, курсантська свідомість змінилася офіцерською» [65, с. 190].

Ігор Парубський далі використовує елементи монологічного інтерв'ю, надаючи слово самому герою публікації: «- Я зрозумів, що дитинство закінчилося, вже не має місця жартам. Тепер у мене є підлегли, і я відповідаю за

їхні життя та виконання бойового завдання, – пригадав Микола» [65, с. 191]. Автор типізує оповідь, наголошуючи на тому, що схожі історії «перетворення» сталися з усіма сьома хлопцями, які їхали на фронт.

Микола Старичок керував групою саперів, сам часто виконував складні завдання. Професійне вміння автора матеріалу збирати і накопичувати необхідну інформацію у вигляді яскравих фактів допомагає йому зробити слушні висновки та коментарі: «Тож сапер має бути готовим до будь-яких нестандартних ситуацій. Адже він завжди йде першим. Ризикує сам і водночас відповідає за життя інших... Будь-яка війна рано чи пізно закінчується, але для саперів вона завжди триває довше, ніж для решти. Останніми повертаються саме вони» [65, с. 196].

Нарис – жанр художньо-публіцистичний. Автор зважено, фактографічно відтворює дійсність, події та факти, водночас, він це робить емоційно, використовуючи художньо-зображальні засоби, з метою впливу на розум та почуття читача. Він використовує персоніфікацію (різновид метафори, вираз, що дає уявлення про який-небудь об'єкт, поняття або явище шляхом надання їм ознак живої природи, перш за все, людей). Наприклад, говорячи про війну, автор зазначає: «Когось вона ламає, когось надихає, когось загартовує, але в будь-якому випадку змінює» [65, с. 197]; згадуючи донецький аеропорт, він наголошує: «там писалися найкривавіші сторінки нашої історії» [65, с. 194]; наголошуючи на значенні інтуїції для бійців, автор говорить: ««чуйка» допомогла і Старичку» [65, с. 193].

У тексті є порівняння: «Старичок сказав як постріл зробив» [65, с. 189], «Коли терористи лупили із 122-го калібру, здавалося, бетонне укріплення складеться, як іграшковий будиночок» [65, с. 195]; епітети: «зелені» лейтенанти» [65, с. 194], «страшна звістка» [65, с. 194]; метафори: «...

«гарячим» місцем служби офіцера стала Авдіївка» [65, с. 195]; метонімія: «Ось там і почалося справжнє «весілля» (говорячи про Авдіївку) [65, с. 195].

Таким чином, матеріал Ігоря Парубського «Пункт призначення – війна» можна вважати портретним нарисом з елементами монологічного інтерв'ю.

Проаналізуємо жанрову специфіку публікації Дмитра Горбунова «Дає «Дід» лиха закаблукам» (збірка «Побратими»), в якій розповідається про Івана Михайловича Маслигана, який служив біля розмежувальної лінії з Кримом, потім захищав Маріуполь, Широкине, Гранітне та Бердянське. Це портретний нарис, оскільки автор демонструє значущість героя оповіді, характеризує його дії та вчинки. Автор вже на початку публікації повідомляє наступні біографічні факти: «Механік-водій БТР-70 одного з підрозділів 79-ї окремої аеромобільної бригади солдат Іван Маслиган за позивним «Дід» є найстаршим серед рядового складу учасників АТО на південному напрямку зони бойових дій. Йому 62-й рік» [29, с. 70].

Журналіст називає цікаві обставини колишнього життя солдата: народився і жив у селищі Кочеток Чугуївського району Харківської області, встиг спробувати себе в різних професіях: був будівельником, водієм, автослюсарем, приватним підприємцем, селищним головою, має дружину, дітей, чотирьох онуків та одного правнука.

Щодо життя теперішнього, то Іван Маслиган став призовником-добровольцем, хоча за віком міг і залишитись вдома поряд з рідними. Автор дає йому характеристику через його вчинки. Дмитро Горбунов дає можливість герою оцінити себе самому, використовує елементи монологічного інтерв'ю, які надають оповіді достовірності та правдоподібності. Наприклад. «- Тому я постійно перевіряю боєготовність БТРа, який мені дозволили охрестити на честь свого діда – ветерана Великої Вітчизняної війни «Захаром», – розповідає воїн-десантник» [29, с. 73].

Саме у нарисах зображуються особливості поведінки людей, їх стосунки з товаришами, колегами, друзями. Герої нарисів характеризуються як автором, так і іншими героями. Дії та вчинки Івана Маслигана оцінюють інші люди: «- Та головне, що він є живою енциклопедією мудрості підрозділу: на всі складні запитання в нього завжди знайдеться відповідь і варіанти розв'язання проблеми, – посміхається командир аеромобільного підрозділу капітан Андрій Хоружий» [29, с. 73-74].

Окрім елементів інтерв'ю, спостерігається наявність коментарів автора публікації «Варто сказати, що завжди позитивний настрій і виваженість у діях учасника АТО з позивним «Дід» поширюються на всіх членів військового колективу» [29, с.73]. Автор коментує події, вчинки героя, дає їм емоційні оцінки.

Висновок журналіста у вигляді розширеної репліки відображає основну ідею публікації: патріотизм пов'язаний не з віком людини, а з його світосприйняттям, вмінням підтримувати свій фізичний стан, бути моральним авторитетом: «Воїн-десантник солдат Іван Маслиган, як і всі його бойові товариші, прагне скорішого миру і процвітання держави. Поки ж усякі бандити топчуть українську землю, тоі йому спокою не буде» [29, с.74].

Основні функції публіцистичних творів – це інформування та вплив, з одного боку, фактографічне зображення дійсності, а з іншого, художнє, емоційне відтворення подій та ситуацій, яке дозволяє не тільки задокументувати все, що відбувається, а й передати позицію автора, привернути увагу читача, вплинути на нього. Задля цього журналісти використовують цілий арсенал художніх засобів.

У назві аналізованої нами публікації «Дає «Дід» лиха закаблукам» автор використовує фразеологізм. Вираз «дати лиха закаблукам» означає активно рухатися: запально танцювати, бігати, багато ходити, щоб аж закаблуки

втомилися. Фразеологізм підлягає вторинному переосмисленню, зберігаючи загальне значення, набуваючи додаткової конотації: 62-річний Іван Маслиган під час змагання між солдатами на біговій дистанції набагато випередив їх, але приклад для молоді він дає не тільки під час тренувань, його вчинки, світосприйняття, характер теж варті наслідування.

Івана Маслигана його побратими називають «живою енциклопедією мудрості підрозділу» [29, с. 73]. Це метафора. Наведемо ще приклади метафор: очі хлопців «випромінювали одне на всіх бажання» [29, с. 70], «Хоча зараз об БТР-70 українського військовослужбовця буквально розбиваються солоні хвилі, свою службу курортною він назвати не може» [29, с. 73]. Художні засоби допомагають розкрити основний посыл автора публікації: служба – це нелегка справа. Авторську оцінку також передають гіперболи, які привертають увагу читачів (наприклад, хлопці «стрясаєли землю важким тупотінням» [29, с. 70], а також епітети («стрешені комахи» [29, с. 70]).

Таким чином, ця публікація є портретним нарисом з елементами монологічного інтерв'ю.

Розглянемо матеріал В. Кобзи та О. Сушинського «Вони – найкращі!» (збірка «Відчайдухи»), де якраз представлені елементи репортажу, монологічного інтерв'ю, коментаря. Автори репортажу описують атаку терористів на українських десантників, які змогли «виявити вогневі позиції противника та при цільним потужним вогнем уразити найбільш небезпечні і броньовані цілі» [49, с. 8]. Тут наявні дві репліки солдатів («Та-ак! Це вам, скажу, братчики, не готель «5 зірок», де все враховано! – обтрушуючись від такої «присипки» та випльовуючи з рота пісок, щосили вигукнув десантник середнього віку. – Ні тобі кави у ліжечко, ні рушничка свіжого» [49, с. 8], які навіть під час загрози проявляють почуття гумору, та відповідь командира, який

«зосереджено спостерігав за розвитком подій» та наказав: «Хлопці, зосередьтесь! Викликаємо вогонь на себе!» [49, с. 8].

Читач отримує конкретну інформацію про перебіг подій з перших вуст, від військових, і така інформація, безумовно, викликає довіру, сприймається як об'єктивна. Н.В. Букіна зазначає: «Аудіовізуальна картина в репортажі, хоч написаний він як текстовий матеріал, буквально постає перед читачем, оскільки опис бою, зіткнення з ворогом потребує експресії, максимального використання епітетів і яскравих порівнянь» [7, с. 132]. Додамо, що окрім порівнянь («Російські танки діяли, як зграяголодних псів» [49, с. 13] та епітетів («Україна – героїчна країна!» [49, с. 14], автори публікації використали метафори («спогади ятрять серце» [49, с. 9], «Стугоніла земля. Здригалося небо» [49, с. 7], фразеологічні звороти: «Прислів'я, що двічі снаряд в одну вирву не влучає, ця дійсність жорстоко спростувала» [с. 8], «з великої хмари часто буває малий дощ» [49, с. 13] тощо.

Репортаж-інтерв'ю може набувати специфічних рис художнього репортажу, про який українська дослідниця Л. Шутяк у науковій розвідці «Художній репортаж в українських друкованих та онлайн-ЗМІ (особливості розвитку жанру)», пише так: «... для повноцінного й адекватного розкриття особистостей головних персонажів свого матеріалу художній репортажист вдається до фіксації мовлення героїв та його подачі у статті без редагування. Сленг, звуконаслідування, діалектизми, просторікування є необхідною ознакою таких текстів. Саме вони забезпечують колоритність мовлення героїв статті, а отже, й самого матеріалу; у більшості публікацій очевидне домінування діалогів, які дозволяють краще розкрити характери людей, мотивацію їхніх вчинків...» [93].

Більшість об'єму публікації В. Кобзи та О. Сушинського «Вони – найкращі!» – монолог командира 80-ї окремої аеромобільної бригади

полковника Андрія Ковальчука, це його спогади про важливі події, що відбулися під час його служби. По-перше, він розповідає, про те, як визволяли з полону шестеро хлопців, його підлеглих. Наприкінці серпня 2014-го біля луганського аеропорту вони потрапили в полон. По-друге, він розповідає про тяжкі бої з ворогами саме на тій місцевості і про вимушений відхід зі стома бійцями з луганського аеропорту.

Слова героя публікації супроводжує коментар авторів, які передають внутрішній стан командира: «Важко лише втрачати своїх людей, – очі військово-го наповнюються неймовірним сумом. – Ми втратили 82 бійці. У болю – довгі корені. Я пам'ятаю обставини, час, день і місце, де кожен із них загинув. Я хочу схилити голову перед рідними, батьками хлопців, які віддали життя за перемогу. Тринадцять з них відповідно до Указу Президента України були посмертно нагороджені орденами Богдана Хмельницького та «За мужність» [49, с. 14].

Автори матеріалу намагаються охарактеризувати позицію, погляди, вчинки полковника Андрія Ковальчука. Їх коментар, з одного боку, фактографічно відтворює дійсність, з іншого, він передає їх особисте ставлення до героя публікації, їх емоції: «Він по-діловому стриманий. До такої поведінки його зобов'язує посада. Офіцер має чималий бойовий досвід, його спогади ятять серце» [49, с. 9].

Матеріал закінчується емоційно забарвленим коментарем-висновком В. Кобзи та О. Сушинського: «Десантники вкотре довели: українці є героями, а Україна – героїчна країна! [49, с. 14].

Таким чином, у цьому матеріалі наявні елементи репортажу, які гармонійно синтезуються з елементами монологічного інтерв'ю та коментарів авторів публікації.

Процес синтезування кількох жанрових різновидів у межах однієї публікації спостерігаємо і у матеріалі Галини Жолтікової «Життя, що пахне порохом» (збірка «Наші»). Публікацію присвячено комбригу 80-ї десантно-штурмової бригади, полковнику Андрію Трохимовичу Ковальчуку.

Автор не відтворює всю біографію героя, а говорить про важливі епізоди його життя саме під час антитерористичної операції на сході України, що притаманне саме життєвій історії. Розповідається декілька важливих історій, які відбувались з полковником. Одна з них про те, як український батальйон пробив коридор до луганського летовища, де українські підрозділи понад місяць тримали оборону під вогнем ворожої артилерії. Вони дуже потребували підкріплення та допомоги.

З іншого боку, автор розкриває значущість героя оповіді, характеризує його дії та вчинки, що є характерним для портретного нариса (наприклад, «... неодноразово комбригу 80-ї десантно-штурмової бригади доводилося брати на себе відповідальність — приймати власні рішення. Головний мотив — зберегти життя бійців» [39, с. 229]; «За досягнення перед Батьківщиною він отримав найвище звання — Герой України. Та це не додало в характер бойового офіцера ані краплі зверхності. А його щира усмішка свідчить, що жорстка реальність не зламала його і він досі живе для інших [39, с. 229]).

У публікації представлені елементи монологічного інтерв'ю, спогади героя публікації про військові операції, їх учасників, наприклад, автор використовує декілька фраз-відповідей Андрія Ковальчука, який на запитання, чому своєю найбільшою перемогою він вважає звільнення Слов'янська, відповідає : «Всі кажуть, що там боїв не було. Але це далеко не так. Та найбільше дісталось мені й моїй роті в напрямку населеного пункту Миколаївка. Дорога туди вела впритул до Слав'янської ТЕС. І саме в цих будівлях засіли бандити. Вони не давали нам пройти. Артилерія їх не злякала.

Довелося штурмувати. Операція тривала два дні. Мої бійці зробили чотири заходи, щоб їх звідти повибивати» [39, с. 237]. Після цих реплік дається коментар автора матеріалу: «Було важко фізично і морально. Проте українські воїни з поставленим завданням упоралися» [39, с. 237].

Галина Жолтікова коментує події, вчинки героя, дає їм оцінку, висловлює свої думки. Наприклад, у висновку до публікації зазначається: «За два роки бойових дій у зоні АТО полковникові Ковальчуку багато довелося побачити й пережити. Та, напевне, вроджене прагнення перемоги вивело офіцера і його підлеглих не з однієї смертоносної пастки. Коли їхав на чергове бойове завдання, і на шляху траплялася церква, він завжди повертав у той бік голову і подумки промовляв: «Боже, не дай померти людям». А коли повертався назад, знесилений після бою, вдихав запах розпеченого металу та пороху, його першою думкою було: «Ми це зробили!» [39, с. 239]. Бачимо, що в нарис про людину вкраплюються елементи життєвої історії, монологічного інтерв'ю та коментаря.

Публікація Сергія Зятьєва «Звитяжець» (збірка «Відчайдухи») – це портретний нарис, в якому повідомляються основні біографічні відомості про полковника Ігоря Гордійчука. Автор матеріалу називає найважливіші факти та події, які вплинули на формування його як особистості, як професіонала своєї справи. Ці характеристики нарису проявляються вже на початку публікації, у ліді, який дає можливість автору зацікавити читача, зорієнтувати його в змісті матеріалу: «Стати офіцером мріяв ще з дитинства. Це доволі непросто навіть для дорослого рішення він прийняв, навчаючись в одному з молодших класів. Чому? Як він сам припускає, зарано почав читати правильні книжки, головними героями яких були люди в погонах» [44, с. 86].

Автор публікації називає основні біографічні відомості (закінченні школи на Рівненщині, Омського вищого загальновійськового командного училища,

повернення в незалежну Україну у 1991 році, закінчення Київського військового інституту Сухопутних військ, Національної академії оборони України; призначення заступником командира танкового полку, начальником штабу, першим заступником командира полку спеціального призначення, командиром частини; навчання у військовому коледжі штату Пенсильванія США; служба у Головному управлінні розвідки МО України; виконання завдання на протязі восьми місяців у складі литовсько-української місії в Афганістані). Портретно-проблемний нарис дає уявлення читачеві про історію досягнень героя.

Саме у нарисах зображуються особливості поведінки людей, їх взаємовідносини з колегами, сім'єю, друзями. Герої нарисів характеризуються як автором, так і іншими героями: «Військові, яким довелося служити пліч-о-пліч з Ігорем Володимировичем, кажуть, що він є хорошою людиною, справжнім командиром, якому довіряєш» [44, с. 87]; «Друзі дитинства, однокурсники по училищу, академії відзначають таку рису Гордійчука, як прагнення до навчання, самовдосконалення» [44, с. 88]; «У ньому відчувається така сила і водночас такий спокій, що неможливо ним не захоплюватися. Він має талант вести людей за собою, – висловлює свою думку полковник Ігор Аверін. – Я бажаю, щоб мої сини в майбутньому стали такими ж офіцерами. Він завжди вимогливий до підлеглих, але вони його поважають – не за страх, а за совість [44, с. 88].

Завдяки монологічному інтерв'ю героя публікації, ми бачимо його ставлення до дружини: «– Якось з дружиною підраховали, що нам довелося змінити 12 місць служби, – пригадує Ігор Володимирович. – Особливо вдячний своїй Тетяні, бо саме на неї навалювалися основні сімейно-побутові проблем. Вона у мене – молодець!» [44, с. 89].

Але основна увага Сергія Зятьєва, автора статті «Звитяжець» зосереджена на участі Ігоря Гордійчука, заступника начальника Головного командного

центру Збройних Сил України, в антитерористичній операції на сході України. І тут вже проявляються риси такого жанру, як життєва історія, бо розкривається значущість події (історії), яка відбулася з героєм, який отримав завдання очолити чотирнадцять розвідників-спецпризначенців, десантників, які повинні були взяти висоту біля Горлівки, Савур-Могилу. Бійці прориваються до висоти, але опиняються у ворожому оточенні. Полковник Гордійчук був важко поранений, прийшов до тями вже у Дніпропетровському військовому госпіталі.

Назва матеріалу «Звитяжець» точно відтворює значення цього слова: звитяжець – той, хто переміг в бою, назва символічна, бо полковник переміг смерть.

Ця життєва історія має повчальний потенціал, який закладений в самій історії і у авторських коментарях. Наприклад: «Історія полковника Ігоря Гордійчука – це реальна і водночас містична історія українського офіцера-героя. Вона може слугувати сюжетом для військово-пригодницької повісті чи фільму» [44, с. 91]. Висновок до публікації має таке ж емоційне і моральне навантаження, тут вже є проекція на український народ: «Свій поєдинок зі смертю полковник виграв. Виграє свій поєдинок з ворогом і Україна. Запанують на нашій землі мир і спокій. І станеться це завдяки таким Ігорям Гордійчукам, для яких Батьківщина – понад усе. І будуть дивитися фільми та читати книжки про легендарних захисників наші нащадки, аби потім з гордістю сказати: «Ми – українці, нам є ким пишатися!» [44, с. 93].

І життєва історія, і нарис – художньо-публіцистичні жанри, основні риси яких – не тільки документалізм та фактографічність, а й емоційність, образність, типізація, психологізм, використання автором художніх засобів (фразеологізмів: «вони його поважають – не за страх, а за совість» [44, с. 88], «військовий не приходив до тями, був, що називається, між небом і землею»

[44, с. 92]; епітетів «легендарна людина» [44, с. 89]; метафор: «... сам Господь Бог стільки років «перекидав» Ігоря Гордійчука з гарнізону до гарнізону» [44, с. 89], «Ця місцина щедро полита кров'ю наших предків, ові яна древніми легендами» [44, с. 89], «поєдинок зі смертю» [с. 93], «Запанують на нашій землі мир і спокій» [44, с. 93]).

Таким чином, у цьому матеріалі проявляються риси як документальної, так і художньої публіцистики, поєднуються елементи портретного, проблемного, біографічного нарису, життєвої історії, інтерв'ю, коментаря.

У першій та другій збірках спецпроєкту представлено ще один цікавий жанр – лист, причому це лист від дитини. Наприклад, після передмови головного редактора журналу «Військо України», полковника Валентина Буряченко, до першої книги «Побратими» розміщено лист шестирічного хлопчика, Остапа Кирієнка з міста Хмельницький, який звертається до воїна-героя: «Ми з пацанами хочемо бути схожими на тебе. Хочемо швидше підрости, аби прийти тобі на допомогу... Солдате, потерпи ще трохи. Скоро ми поповнимо військові лави, і тобі буде легше» [67, с. 5]. Відомо, що волонтери часто разом з амуніцією, продуктами доставляли до військових малюнки та листи дітей, які підтримували бойовий дух солдат.

У цій же збірці підрубрику «Найважче тим, хто не дочекався» (вона присвячена героям, які загинули, та їх рідним) розпочинає лист семирічної дівчинки Даринки до солдата. Дівчинка має надію, що батько, який не телефонує, повернеться додому.

У другій збірці «Відчайдухи» після передмови головного редактора розміщено лист шестирічного хлопчика, Сашка Никоненка з міста Охтирка, а підрубрику «Найважче тим, хто не дочекався» розпочинає вірш «Як мамі...» киянина Василя Близнюка:

Як мамі сказати,

Що сина немає?..
Вона, сивочола,
Його ж так чекає!
А він немов вчора
Пішов мандрувати...
Вона ж виглядає
Синочка до хати.
Неначе от-от він
Постукає в двері
І скаже матусі:
«Насипте вечері».
Він в небо злетів,
Біля мами не стало –
В донецькім степу
Його куля дістала.
Ніхто не постукає
Мамі вже в двері,
Ніхто вже не скаже:
«Насипте вечері».
Як мамі сказати,
Що сина немає...
Вона, сивочола,
Його ж так чекає! [17, с. 208].

Це єдиний вірш, який представлено у п'яти збірках спецпроєкту, зрозуміло, що саме цей жанр якнайкраще передає як біль, тугу матері, яка не дочекалась сина, так і переживання його побратима, який повинен цю сумну звістку їй повідомити.

Таким чином, у п'яти збірках спецпроекту «Історії українських воїнів» формується позитивний образ українських військовослужбовців. Неодмінно в центр розповіді військові журналісти намагаються поставити людину, військового, волонтера, медичного працівника, кухаря.

У публікаціях спостерігаються процеси синтезування кількох жанрових різновидів у межах однієї публікації, поєднуються елементи портретних, проблемних, біографічних нарисів, життєвих історій, інтерв'ю, коментаря. У двох збірках наявні листи від дітей до воїнів, в одній – вірш.

У всіх збірках проявляються риси як документальної, так і художньої публіцистики. Художньо-зображальні засоби допомагають передати емоції автора, вплинути на свідомість читача (метонімії, у тому числі персоніфікації, гіперболи, метафори, епітети, порівняння тощо).

ВИСНОВКИ

Військова тематика є однією з найбільш актуальних, дуже гостро й активно сприймається усім населенням України. Тема війни в сучасній публіцистиці є прямим відображенням подій та явищ, що відбуваються в нашій країні.

Військову публіцистику можна розглядати як окремий напрямок публіцистики. З одного боку, тексти, які належать військовій публіцистиці, характеризуються стислістю та логічністю, чіткістю та конкретністю формулювань, документалізмом та фактографічністю, точним відтворенням подій та ситуацій, присутністю військової термінології, з іншого боку, вони характеризуються наявністю широкого арсеналу образних засобів (епітети, метафори, гіперболи, фразеологізми, каламбури тощо), емоційних оцінок.

Серед публіцистичного доробку, присвяченого воєнним подіям останнього часу, багато цікавих та якісних матеріалів. Серед них спецпроект «Історії українських воїнів» журналу «Військо України», який включає п'ять книг документальної публіцистики про перебіг подій у зоні АТО/ООС, українських військових, учасників бойових дій на Сході країни. Це збірки : «Побратими» (2016), «Відчайдухи» (2016), «Наші» (2017), «Пророцтво Жанни» (2018), «Бойправи» (2018)

Говорячи про тематичну спрямованість матеріалів, що представлені у цих збірках, треба зазначити, що військові журналісти висвітлюють збройний конфлікт на Сході України. Такий контент є корисним для забезпечення сприйняття інформації про військові події, а також з точки зору формування фактичного матеріалу щодо історії російсько-української війни у XXI столітті. Автори матеріалів, журналісти журналу «Військо України», доносять до суспільства інформацію з епіцентру бойових дій. У своїх публікаціях вони

приділяють увагу як військовим, медперсоналу, так і цивільному населенню, волонтерам, життєвим історіям тих, хто у складний для країни час власним прикладом доводить бажання і здатність боротися з ворогом за незалежність України. Публікації заряджені позитивом і вірою в перемогу

Загальна назва спецпроєкту «Історії українських воїнів» відображає його ідею: через історії окремих військових продемонструвати незламність, подвиги і професіоналізм українських захисників та захисниць, які здійснюють героїчний супротив агресору, захищають свою землю, дають приклад самопожертви, відданості своїй Батьківщині. І анотація до кожної збірки, і передмова редактора, і кожен публіцистичний матеріал, як і його назва, і назви самих збірок є системоутворюючими, мають проєкцію на основну ідею всього спецпроєкту.

Збірки спецпроєкту «Історії українських воїнів» не мають єдиної рубрикації, журналістські тексти у кожному номері схожі за тематикою. У кожній збірці представлено від 22 до 30 унікальних історій про кращих синів і доньок України, їхній героїзм та відвагу.

Для зацікавлення читача інформацією у збірках спецпроєкту використані яскраві, інтригуючі заголовки, характерні передусім для газетних та журнальних видань: «Вона годує для перемоги», «Мамине серце», «Лицар війни з Мотовилівки», «Професор» з гранатометом», «Своїх не покину...», «Батьківщині – вірний син, а підлеглим – батько, «Життя, що пахне порохом», «Розстріляні нерви», «Кардіограма мужності», «Без макіяжу – у камуфляжі» тощо.

У більшості матеріалів бойові дії висвітлюються через сприйняття бійців, читач отримує конкретну інформацію про перебіг подій з перших вуст, і така інформація, безумовно, викликає довіру, сприймається як об'єктивна.

Якщо говорити про особливості формування візуального контенту проєкту, то на передній боковині обкладинки кожної з книг розміщено малюнок або фото, на якому зображено одного або декілька воїнів, а на задній боковині обкладинки усіх п'ятьох книг перераховуються міста, селища, села, де воювали українські захисники, поряд винесено і анотацію, свою для кожної книги. Також у всіх книгах на задній боковині знизу розміщуються логотип журналу «Військо України», гасло «Читати – щоб знати, знати – щоб перемагати», посилання на електронні варіанти видань.

Стиль і структуру збірок багато в чому визначає ілюстративний матеріал. Він сприймається як девіз, має естетичне й інформаційне навантаження, використовується як психологічний фактор для того, щоб зосередити увагу читача на тому чи іншому матеріалі. Це індивідуальні та групові фото (з побратимами, друзями, сім'ями, дітьми, тваринами, під час зустрічей з учнями шкіл та дитлаками в дитячих садочках, паради). Деякі світлини зроблені на фоні позицій, блок-постів, розбомблених локацій. Є фото з зображенням прапора України, зброї, техніки, шевронів, медалей, орденів.

В оформленні представлені фото як авторів матеріалів, так і героїв публікацій, ексклюзивні фотографії, зроблені самими бійцями. Художньо виразні фотографії поглиблюють тексти, дають уявлення про героїв публікацій чи певні події.

На концептуальному рівні у публікаціях домінують концепти, які корелюють із цінностями української нації: безпека, захист, справедливість, перемога, патріотизм, героїзм. Художніми засобами створення такого настрою виступають метонімії, метафори, епітети, порівняння, гіперболи. Таким чином проявляються риси як документальної, так і художньої публіцистики. Задля донесення до читача головної ідеї публікації, відтворення її емоційно-

естетичного навантаження автори подекуди використовують алюзії, ремінісценції, фразеологічні звороти, каламбури.

Жанрова палітра матеріалів збірок спецпроєкту «Історії українських воїнів» доволі типова для військових ЗМІ: це здебільше інтерв'ю, нариси, життєві історії, в яких міститься інформація про перебіг бойових дій та людей, які брали участь в антитерористичній операції на сході України. У чистому вигляді жоден з названих жанрів не представлений. Відбувається процес синтезування, взаємопроникнення, взаємодії, синкретизму кількох жанрових різновидів у межах однієї публікації (найчастіше поєднуються елементи портретного, проблемного, біографічного нарису, життєвої історії, інтерв'ю, коментаря).

Якщо автор не відтворює всю біографію героя, а говорить про важливі епізоди його життя саме під час антитерористичної операції на сході України, то це ознака життєвої історії. Якщо розкривається значущість героя оповіді, характеризуються його дії та вчинки, то це характеристики портретного нарису. Майже у всіх публікаціях наявні елементи монологічного інтерв'ю, спогади військових як безпосередніх учасників бойових дій, що дає можливість сприймати інформацію як достовірну.

Автори коментують події, вчинки героїв, дають їм оцінку, висловлюють свої думки, емоції. Таким чином коментар, з одного боку, фактографічно відтворює дійсність, з іншого, він передає особисте ставлення журналістів до героїв публікацій. У кінці майже всіх матеріалів містяться коментарі-висновки у вигляді розширеної репліки.

У невеликій кількості представлений і такий жанр, як лист, причому це листи від дітей до воїнів, а також вірш, у якому передається як біль матері, яка не дочекалась сина, так і переживання його побратима, який повинен цю сумну звістку їй повідомити.

Воєнні кореспонденти не лише інформують про незламність українських чоловіків та жінок, які захищають свою державу, героїчний спротив агресору з боку українського народу загалом, про надважливу допомогу волонтерів, про злочини, скоєні російськими військовими та їх посібниками, об'єктивно висвітлюють перебіг подій на сході України, сприяють усвідомленню та сприйняттю атмосфери війни, а й формують у читацької аудиторії позитивний образ захисника Батьківщини, виховують молоде покоління в традиціях патріотизму, служіння Україні, виховують почуття гідності, що є надважливим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аньєс Ів. Підручник із журналістики: Пишемо для газет. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 544 с.
2. Басараба І. Функціональні особливості художнього військового тексту. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка*. 2022. Вип 52. Т. 1. С. 128–133.
3. Белькова С. В. Жанр сучасного нарису: інваріант і модифікації (на матеріалі українських газетних видань початку ХХ ст.) : дис. ... канд. наук із соц. ком. : 27.00.04. Запоріжжя : Класичний приват. ун-т, 2012. 227 с.
4. Белькова С. В., Яцун С. М. Причини та наслідки жанрових трансформацій у сучасних друкованих ЗМІ (теоретичний аспект). *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2018. № 4 (36). С. 28–37.
5. Божок С. Вона годує для перемоги. *Пророцтво Жанни. Історії українських воїнів*. За заг. ред. Валентина Буряченка. Київ : Військо України, 2018. С. 73–83.
6. Бойправи. Історії українських воїнів. За заг. ред. В. Буряченка. Київ : Військо України, 2018. 288 с.
7. Букіна Н.В. Воєнний репортаж у сучасних медіа. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2022. Т. 2 (81). С. 123–134.
8. Бура Д., Подобна Є. Лютий лютий 2022. Свідчення про перші дні вторгнення. Харків: Фоліо, 2022. 192 с.
9. Буряк В. Інформаційний кайф чи світоглядно-інформаційна катастрофа? (Філософія жанроутворення у контексті інформаційного впливу). *Культура народів Причорномор'я*. Симферополь, 2007. №101. С. 14–17.

10. Вартанов Г. І. Засоби масової інформації : Короткий словник термінів і понять. Київ : Грамота, 2005. 64 с.
11. Вартанов Г., Шкляр В. Основи теорії журналістики : Конспект лекцій. Київ : МІЛП, 1996. 56 с.
12. Василенко М. К. Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі. Київ : Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2006. 238 с.
13. Василенко М. К. Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі : автореф. дис. ... д. філол. н. : спец. 10.01.08 «Журналістика». Київ : КНУ, 2007. 37 с.
14. Василенко М. К. Співвідношення наукового та художньо-естетичного підходів у аналітичних текстах. *Журналістика*. 2006. Вип. 5 (30). С. 64–72.
15. Василенко М. К. Функціонування групи інформаційних жанрів пресової журналістики в сучасних соціально-економічних умовах. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2002. Т. 9. С. 162–166.
16. Васильченко В. Військовий і воєнний в українській мові. *Український інтерес*. 09.05.2023. URL: <https://uain.press/blogs/vijskovij-i-voennij-v-ukrayinskij-movi-315699>
17. Відчайдухи. Історії українських воїнів. За заг. ред. В. Буряченка. Київ : Військо України, 2016. 256 с.
18. Військовий. *Словник української мови: в 11 томах*. За ред. І.К. Білодіда та ін. Т. 1. Київ : Наукова думка, 1970. С. 670.
19. Воєнний. *Словник української мови: в 11 томах*. За ред. І. К. Білодіда та ін. Т. 1. Київ : Наукова думка, 1970. С. 724.

20. Воронова М. Ю. Особистість у публіцистичному портреті : пізнання й вираження в слові. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2011. Том 43. С. 106–110.
21. Воронова М. Ю. Портрет і біографія : гранична сутність жанрів. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2004. Том 17. С. 44–50.
22. Воронова М. Ю. Теорія та практика публіцистичного портрета: наук. видання. Київ : «ЛІАТ&К», 2019. 312 с.
23. Військовий і воєнний. *Мова – ДНК нації*. URL: <https://ukr-mova.in.ua/library/paronimu/vijskovuj-i-voennuj>
24. Військовослужбовець. Енциклопедія Сучасної України. Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: <https://esu.com.ua/article-34490>
25. Гапеева О., Поронюк Р. Зародження та становлення інформаційно-медійних структур Збройних сил України в 1991-2014 роках. *Новітня доба*. Львів, 2022. Вип. 10. С. 213–223.
26. Гід журналіста : зб. навч. матеріалів / упоряд. А. Лазарева ; Інститут масової інформації (Київ), Центр підготовки й вдосконалення журналістів (Париж). К. : ВЦ «Софія-прес», 2003. 124 с.
27. Голік О. В. Взаємкореляція та взаємозбагачення жанрів: новітні тенденції розвитку журналістської творчості : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунік. : 27.00.04. Київ : Київ. нац. ун-т імені Т. Шевченка, 2009. 20 с.
28. Голік О. В. Жанрова система друкованих ЗМІ: новітні підходи до класифікації та перспективи розвитку. URL : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2386>

29. Горбунов Д. Дає «Дід» лиха закаблукам. *Побратими. Історії українських воїнів*. За заг. ред. В. Буряченка. Київ : Військо України, 2016. С. 70–74.
30. Горевалов С. І. Військова журналістика України: історія та сучасність : монографія. Львів : Львівська політехніка, 1998. 388 с.
31. Горевалов С. І., Богуславський О. В., Романишин Ю. А. Військова преса України. Запоріжжя : ВАТ «Видавництво «Вільна Україна», 2004. 480 с.
32. Горевалов С. І., Зикун Н. І. Військові ЗМК в інформаційному просторі України: завдання й перспективи розвитку. *Вісник Львівського університету: збірник наукових праць. Серія Журналістика*. Львів, 2013. Вип. 38. С. 250–256.
33. Горевалов С. І., Зикун Н. І. Військові ЗМК України на зламі століть: проблеми й завдання (євроінтеграційний процес). *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 57. С. 101-104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2014_57_21
34. Григораш Д. С. Журналістика у термінах і виразах : довідник. Львів: Вища школа, 1974. 295 с.
35. Гусєва О. Внутрішньожанрова типологія нарису. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 2. С. 49–52.
36. Дзюбенко Г. Сучасна журнальна періодика: загальна характеристика, типологія, основні функції та принципи. *Наукові записки Інституту журналістики КНУ ім. Т. Шевченка*. 2005. № 3. С. 24–31.
37. Євгенія Подобна: «Мої книжки – це журналістика під обкладинкою». URL : <https://knu.ua/news/12640>
38. Жолтікова Г. Блакитноока десантниця. *Пророцтво Жанни. Історії українських воїнів*. За заг. ред. Валентина Буряченка. Київ : Військо України, 2018. С. 35–44.

39. Жолтікова Г. Життя, що пахне порохом. *Наші. Історії українських воїнів*. За заг. ред. В. Буряченка. Київ : Військо України, 2017. С. 228–239.
40. Журналістика: словник-довідник. Укл.: І. Л. Михайлин. Київ : Академвидав, 2013. 320 с.
41. Здоровега В. Мистецтво публіциста: Літературно-критичний нарис. Київ : Радянський письменник, 1966. 174 с.
42. Здоровега В. Природа і специфіка образу в журналістиці. *Вісник Львівського ун-ту. Серія журналістика*. Вип. 26. С. 26. URL : www.franko.lviv.ua/faculty/jur/publications/visnyk26/Statti_Zdorovega.htm
43. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості. Львів : ПАІС, 2004. 268 с.
44. Зятьєв С. Звитяжець. *Відчайдухи. Історії українських воїнів*. За заг. ред. В. Буряченка. Київ : Військо України, 2016. С. 86-93.
45. Карпенко В. О. Журналістська творчість. Теоретично-методичні та практичні засади: підручник. Київ : Університет «Україна», 2012. 164 с.
46. Кіндзерська Ю. Ю. Образ героя як елемент ідеологічної пропаганди у ХХ столітті. *Питання літературознавства*. 2003. № 10. С. 11–28.
47. Кіров В. О., Горевалов С. І. Соціонічний посібник військового журналіста. Львів : Західно-Український Консалтинг Центр, 2001. 248 с.
48. Книгознавство. Термінологічний словник (редакційно-видавнича справа, журналістика, поліграфія, видавничий бізнес, інформаційно-бібліотечна діяльність) : навчальне видання /за загал. ред. В. О. Жадька. Київ : ВПК «Експрес-Поліграф», 2012. 304 с.
49. Кобза В., Сушинський О. Вони – найкращі! *Відчайдухи. Історії українських воїнів*. За заг. ред. В. Буряченка. Київ : Військо України, 2016. С. 7–14.

50. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. Київ : Вища школа, 1987. 352 с.
51. Конспект лекцій з дисципліни «Стилiстика» для студентiв 4 курсу спецiальностi 035.04 Германськi мови та лiтератури (переклад включно) / Укл. В.І. Волошук, К.А. Луг. Запорiжжя: ЗНТУ, 2019. 106 с.
52. Кочкина М. Воєнна кореспондентка Євгенія Подобна – лауреатка Нацiональної премii Шевченка. URL : https://poglyad.tv/voyenna-korespondentka-yevgeniya-podobna-laureatka-natsionalnoyi-premiyi-shevchenka-article#google_vignette
53. Кривошея Г. П. Українська вiйськова преса: у пошуках витокiв. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1183>
54. Кузнецов Ю. Встати i йти. *Наши. Истории украинских воинов*. За заг. ред. В. Буряченка. Київ : Вiйсько України, 2017. С. 108-122.
55. Кузнецов Ю. Кохання десантника *Побратими. Истории украинских воинов*. За заг. ред. В. Буряченка. Київ : Вiйсько України, 2016. С. 6-16.
56. Мантуло Н. Б. Жанрологiчні спiввiдношення в лiтературознавчому та журналістикознавчому дискурсах. *Науковий вiсник Ужгородського унiверситету*. Ужгород, 2007. Вип. 17. С. 32–35.
57. Мантуло Н. Б. Проблеми жанрової iдентифiкацiї текстiв масової комунiкацiї. *Держава i рeгiони. Серiя : Гуманiтарнi науки*. 2009. № 1–2. С. 163–169.
58. Михайлин І. Основи журналістики: Пiдручник. 3-є вид., доп. i полiпш. Київ : ЦУЛ, 2002. 284 с.
59. Моисеев В. Журналистика и журналисты. Київ : Декор, 2002. 400 с.
60. Москаленко А. З. Основи журналістики: Навч. посiбник. Київ : Київський унiверситет, 1994. 342 с.

61. Москаленко А. Теорія журналістики. Навчальний посібник. Київ : Експрес-об'ява, 2002. 336 с.
62. Наші. Історії українських воїнів. За заг. ред. В. Буряченка. Київ : Військо України, 2017. 312 с.
63. Не бійсь. Не зраджуй. Не мовчи. URL : <https://universum.lviv.ua/pages/editions/2020/ne-bijs.html>
64. Недопитанський М. І. Сучасна практика журналістського інтерв'ю: стратегія запитання. URL : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1239>
65. Парубський І. Пункт призначення – війна. *Наші. Історії українських воїнів*. За заг. ред. В. Буряченка. Київ : Військо України, 2017. С.188-197.
66. Підмогильна Н., Наурузов А. Українська військова преса: відповідність часу. *Communications and Communicative Technologies*. 2019. №19. С. 62–69.
67. Побратими. Історії українських воїнів. За заг. ред. В. Буряченка. Київ : Військо України, 2016. 224 с.
68. Подобна Є. Дівчата зрізають коси. Книга спогадів. Київ: Люта справа, 2018. 346 с.
69. Подобна Є., Серета І., В'язовченко Т., Спірін Є., Старський Х., Ковальська К. Міста живих, міста мертвих. Історії війни у Бучі та Ірпені. Харків: Фоліо, 2023. 224 с.
70. Посмітна В.В. Формування позитивного іміджу захисника як провідна комунікативна стратегія військових и правоохоронних видань України. Когнітивні та прагматичні особливості мовного впливу у військовому дискурсі. *Волинь філологічна: текст і контекст*. 2013. № 2. С. 179–185.
71. Праута М.В. Специфіка Youtube-проєкту Центральної телерадіостудії Міністерства оборони України на початку активної фази

російсько-української війни. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2023. Т.1 (82). С. 103–122.

72. Праута М. Функціонування українських друкованих військових засобів масової інформації за умов зовнішньої агресії (2014-2020 рр.). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32 (71), № 2. Ч. 2. С. 226–233.

73. Прилюк Д. М. Теорія і практика журналістської творчості: проблеми майстерності. Київ : Наукова думка, 1983. 280 с.

74. Пророцтво Жанни. Історії українських воїнів. За заг. ред. Валентина Буряченка. Київ : Військо України, 2018. 224 с.

75. Публіцист Романчук став лауреатом премії ім. Чорновола – Мінкульт. URL : <https://interfax.com.ua/news/general/870105.html>

76. Публіцистика. Масова комунікація: Медіа-енциклопедія / За загал. ред. В. Іванова. Київ : Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2007. 780 с.

77. Романчук О. «Не бійсь. Не зраджуй. Не мовчи» : Публіцистика воєнного часу. Вибрані тексти 2014–2019: статті, есе. Львів: Універсум, 2020. 608 с.

78. Сегеда С. П. Створення та розвиток української військової преси (XX - початок XXI ст.) : монографія. Рівне : Овід, 2012. 504 с.

79. Сізова К. Жанр життєвої історії як індикатор тенденцій розвитку сучасних друкованих ЗМІ. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2013. № 27. С. 414–423.

80. Скоріна Г. Книжки, написані військовими про війну, життя і любов. URL : <https://www.istpravda.com.ua/articles/2023/01/10/162274/>

81. Соколенко В. Мамине серце. *Пророцтво Жанни. Історії українських воїнів*. За заг. ред. Валентина Буряченка. Київ : Військо України,

2018. С. 57-64.

82. Словник журналіста: Терміни, мас-медіа, постаті. За заг. ред. Ю. М. Бідзілі. Ужгород : ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2007. 224 с.

83. Сушинський О. Для ворогів важка тактика Божка. *Бойправи. Історії українських воїнів*. За заг. ред. Валентина Буряченка. Київ : Військо України, 2018. С. 4-16

84. Сушинський О. 101 троянда для Катрусі. *Пророцтво Жанни. Історії українських воїнів*. За заг. ред. Валентина Буряченка. Київ : Військо України, 2018. С. 15-25

85. Техніка інтерв'ю : посібник. Інститут масової інформації ; адаптація та переклад Ю. Сабрі, А. Лазарева. Київ : «Софія-пресс», 2003. 122 с.

86. Харитоненко О. Жанрові грані біографічного дискурсу в сучасній періодиці. *Журналістика*. 2017. Вип 16 (41) С. 150-171.

87. Харитоненко О. І. Життєва історія як жанр сучасної публіцистики: види, структура, особливості редагування. *Стиль і текст*. 2012. Вип. 13. С. 154-162. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sit_2012_13_22

88. Чекмишев О. В. Основи журналістики : теорія і практики журналістського фаху : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 198 с.

89. Шебеліст С. Трансформаційні процеси в системі журналістських жанрів. *Вісник Львівського університету. Серія: Теле- та радіожурналістика*. 2010. Вип. 9. Ч. 1. С. 274–280.

90. Шевченко В. Е. Роль візуального стилю журналу для ідентифікації видання. *Українська академія друкарства. Наукові записки. Серія «Соціальні комунікації»*. 2015. Вип. №2 (51). С. 139-147

91. Шевченко В. Е. Текст та зображення: види, функції, оформлення: монографія Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 223 с.

92. Шевченко В. Е. Форми візуалізації в сучасному журналі : монографія. Київ : Видавець Паливода А. В., 2013. 340 с.

93. Шутяк Л. Художній репортаж в українських друкованих та онлайн-ЗМІ (особливості розвитку жанру). URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2761/Шутяк2.pdf?sequence=1&isAllo_wed=y